Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 266 (9948) | 1975 чылдың ноябрь 13, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

В. Шеельди Л. И. Брежнев хүлээп алган

Ноябрь 11-де Кремльге СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежнев Совет Эвилелиниде албан ужуруда аян-чорук кылып келген Германияның Федеративтиг Республиказының Президентизи В. Шеельди хүлээп алган. Беседага СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко болгаш федералдыг канцлериниң оралакчызы, ГФР-ниң даштыкы херектер министри Г.-Д.-Геншер киришкен.

Анаа болган санал-онал солчуушкунунуң үезинде ССРЭ биле ГФР-ниң аразында ийи талалыг харылзааларның байдалының айтырыгларын, а ол ышкаш ону улам хөгжүдериниң перспективаларын көрген. Оон-биле кады ийи күрүне аразынга харылзааларда таарымчалыг өскерилгелерни бижиглаар соруулга-биле кылган ажылга сеткил ханыышкыны илереткен болгаш ССРЭ биле ГФР-ниң аразынга кады ажылдажылганы моон-даа соңгаар боттуг, дей-деский уткалыг болдурарынга, ону чаа тодаргай үүлдер-биле байлакшыдарынга шинтпирлиг чорукту база катап бадыткаан.

1970 чылдың августуң 12-деги Москва керээзиниң үндезини бооп турар принциптерни барымдаалап ССРЭ биле ГФР-ниң аразынга бот-боттарын билчир чорукту чайгылыш чокка ханыладып, калбартыры Европа дүнкү тайбынны болгаш айыыл чок чорукту бижиглаарының доктаамал күштүг фактору болур ужуруг дээрзинге чаңгыс туруш-биле бүзүрелди ийи тала илереткен.

Делегей айтырыгларын чугаалажып көөрүнүң үезинде ийи тала дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынче, күрүнелер аразынга кайызынга-даа ажыктыг тайбың кады ажылдажылгаже чүткүдүү бижигып база хөгжүп бар чоруурун сеткил ханыышкын-биле демдеглээннер. Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Чөвүлел хуралдың чедишкиниг доозулганы бо орукка моон-даа соңгаар бурунгаарлаашкынны чедип алырынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар.

Беседа ажыл-херекчи, найыралдыг байдалга эрткен.

Беседага олурушканнар: совет таладан — СЭКП ТК-ның Чингине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов, ССРЭ-ниң ГФР-де элчини В. М. Фалин; ГФР-ниң талазындан — федералдыг Президентиниң ведомствозунуң удуртукчузу, статс-секретарь П. Франк болгаш ГФР-ниң ССРЭ-де элчини У. Зам.

СЭКП-ниң XXV съездизинге уткуштур!

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, облпрофчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

ТИИЛЕКЧИЛЕР ИЛЕРЭЭН

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому мал чеминиң белеткелиниң талазы-биле социалистиг чарыштың түңнелин чугаалажып көргеш, партия, совет болгаш кәдәә ажыл-агый органнары, район төптериниң болгаш хоорайларның албан черлери, бүдүрүлгелер ниитиниң малынга чем белеткәәринче республиканың ажылчы чоннарының күжүн эвиледээр талазы-биле әләән ажылдар кылганын демдеглээн.

Бо чылдың агаар-бойдузу таарымча чок болган-даа болза, 108,5 муң тонна азы эрткен чылдың деңнелинден 18,4 хуу хөй сиген белеткеттинген, витаминниг сиген далганының бүдүрүлгези барык-ла 2 катап улгаткан, будук-бүрү база хөй белеткеттинген. Сиген белеткелиниң планын Бай-Тайга (103,5 хуу), Өвүр (108,6 хуу), Мөңгүн-Тайга (196,3 хуу) районнарның колхозтары болгаш совхозтары күүседипкен.

Сиген кезер талазы-биле боттарының планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин ажыл-агыйлар, оларның иштинде «Шамбалыг», «Күш-ажылдың хостуу», «Алдан-Маадыр», «Бай-Тал» совхозтар, «Малчын», «Кызыл тук», Чөөн-Хемчикте Ленин аттыг колхозтар чедишкиниг күүсеткеннер. 370 тонна планныг тургаш, 490 тонна сиген далганы бүдүрген «ҮТКА 25 чылы» совхозка, Кодээ ажыл-агыйның дуржулга станциязынга (123 хуу), «Революцияның чалбыжы» болгаш ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтарга витаминниг сиген далганы кылыр агрегаттар дээре ажыглаттынган.

Саваңны болери болгаш тырыыры, бөдүүн мал чемнерин фермаларже болгаш турлагларже дажыры эрткен чылдардан организастыг чоруттунган.

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому оон-биле чергелештир районнарның болгаш ажыл-агыйларның хөй кезиниин мал чеми белеткээр талазы-биле бүгү курлавырларны болгаш аргаларны чедир ажыглаваның демдеглээн. Таңды, Бии-Хем, Тожу болгаш Барыын-Хемчик районнарның сиген бүдүрериниң планын 42-76 хуу күүсеткилээн колхозтары болгаш совхозтары эн-не эвээш мал чеми белеткээн. Агрегаттарны чогуур үезинде ажыглалга киирбәәнинден болгаш ажылды чедир организаставаныңдан витаминниг сиген далганының бүдүрүлгезиниң планын «Барлык», «Саян», «Бүрен», «Өөк» болгаш оон-даа өске ажыл-агыйлар күүсеткәәннер.

Бо бүгү Кодээ ажыл-агый министерствозунуң, партияның район комитеттериниң, райкүүскомнарның мал чеми белеткәәриниң, курлавырларны тыварының, техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарының талазы-биле ажылды удуртуп турганында улуг четпестер болгаш частырыглар бар турганының херечизи-дир.

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому барыын зонадан **Бай-Тайга районну** (СЭКП райкомунуң секретары Д. С. Данзын-оол, райкүүском даргазы Р. С. Хунай-оол, ВЛКСМ райкомунуң секретары С. С. Хертек), мурнуу зонадан — **Өвүр районну** (СЭКП райкомунуң секретары Ч. Х. Ооржак, райкүүском даргазы А. Б. Семис-оол, ВЛКСМ райкомунуң секретары С. М. Достай) 1975 чылда мал чеминиң белеткелиниң талазы-биле социалистиг чарыштың тиилекчизи деп саналаш, ол районнарга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдің болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын тывыскан.

Төп зонадан чаңгыс-даа район сиген белеткелиниң планын күүсетпәән болганда, тук тывыспаан.

СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчуларынга СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бо чылдың ноябрь 4-те үнген докталын ёзугаар мал чемин кадагалаарын болгаш камналгалыг ажыглаарын хандырар талазы-биле бүгү хемчегни алырын дааскан.

АЖЫГЛААЛГА КИРЕР ОБЪЕКТИДЕ

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эвлүүзиниң тудуун бо чылын ажыглалга киирер дээш 48 дугаар тудуг эргелелиниң Нина Оюнга, Надя Суворовага, Соня Суваккa удуртканшеверлекчилер бригадалары Ак-Довуракта 3 ай ажыг үениң дургузунда ажылдап турар.

Кол корпустуң тудуу. Оон наът бүрүзүнде үстүнде адаанывыс бригадаларның аныяк кыстарының ажыл-ишчи холдарының бүдүрген ижи көстүп турар. Шынарлыг, шалыпкын, арыг-силиг кылыр — комсомолчу кыстарның кол соруулгазы ындыг.

— 4; 8; 9,6; 14,40; 19,2; 28; 49 дугаарлыг демдектерниң (отметкаларның) шеверлеп ажылдарын кылып доостувус. Ам 8 муң дөрбелчин метр ханаларны, 4 чада тепкииштерин кылып доозарывыс арткандеп, мастер, кыстарның удуртукчузу Елена Михайловна Иванцова чугаалай-дыр.

Ажылгыр бригадир, аныяк коммунист, ВЛКСМ обкомунуң кежигүнү Нина Оюн комсомолдуң XVII съездизинге Тываның комсомолчуларының мурнундан делегат бооп чораанныңбирээзи.

ЧУРУКТА: солагай талазындан— Нина Оюн, Катя Сарыглар, Зоя Шыырап.

БЕДИК МЕРГЕЖИЛДИГ

Валентин Дородныйның удуртканы монтажниктер звенозу Ак-Довуракта «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эвлүүзинин тудуунда ажылдаа-ла бир ай чедип турар. «Сибстальконструкция» трестин Новосибирск эргелелиниден келген бо звено Тывага келириниң мурнунда Новосибирск хоорайның улуг тудугларынга ажылдап турган. Валентин Дородный демир конструкциялар эптеп, ону дунзаалаар талазыбиле бедик мергежилдиг мастер. Ол бодунуң мергежилинге баштай Николай Шапошниковту өөреткен, бо чылын Новосибирскниң 13 дугаар профтехучилищезин дооскан Александр Кузнецов биле Николай Смирновту звенозунда хүлээп алган.

Новосибирск чурттуг монтажниктер звенозу ийиги эвлүүгде 21 дугаар галереяның демир конструкциязын эптеп дооскан.

С. АЛЕКСЕЕВ.

ПЛАННЫ ДЕКАБРЬ 27-ДЕ КҮҮСЕДИР

Тыва АССР-ниң аъш-чем үлетпүрүнүң бүдүрүкчүлери Улуг Октябрьның байырлалын күш-ажылчы белектер-биле уткаан. Продукцияны сайгарарының планы 39 муң рубльге, ниити продукция бүдүрериниң даалгазын 37 муң рубльге ажыр күүсеткен. Кызылда коммунистиг күш-ажылдың бедик алын чедип алган кондитер цеги бо чылдың он айларында 70 тонна ышзы-бүрү кондитер кылыгларын кылыр планныг тургаш, ону 76 тонна чедирипкен. Хлеб-булочкалар аймаан белеткеп үндүреринин онаалдалары база планнаанындан ашкан.

Бо эргелелдиң бүдүрүлгелери бо чылдың планы декабрь 27-де күүсеткеш, пландан ажыр 136 муң рубльдің продукциязын сайгарарын хүлээнген. Дөрт муң рубльдин камналгазын алыр. Ол дээрге партияның XXV съездизин төлептиг уткуур талазы-биле коллективтернин салган соруулгаларының бирээзи болур. Бүдүрүлгенин ажыктыын бедиделиинге боттарының чогаадыкчы, күш-ажылчы үлүүн ажылчын эштер Ондар, Морозова, Степанова, Демихина, Красовская олар киирип турарлар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

ЧАРЫШ КАЛБАРГАН

Кызылдың ЦЭС тудуг эргелелиниң тудугжулары бо чылдың эрткен айларында эки ажылдаан. Эрткен он айларда тудуг-монтаж ажылдарының планын 111,8 хуу күүсеткен. Тос айларда пландан ажыр 220 муң рубльдің орулгазын алган. Тудуг-монтаж ажылдарының бот-үнезин чиигеткен.

СЭКП-ниң XXV съездизин күш-ажылчы белектер-биле уткуур дээш социалистиг чарышты коллективте улам калбарткан.

Д. ЕНДАН.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Декабрьның 2-де ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыжының дөртү сессиязын чыылдырары-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Палаталарының план-бюджет комиссияларына, адырлар комиссияларына база аныяктар хөрээниң талазы-биле комиссияларга 1976 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планын, 1976 чылда ССРЭ-ның Күрүне бюджедин, 1974 чылда күрүне бюджединиң күүселдезинин дугайында отчетту баштай чугаалажып көөрүн болгаш одарың талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң палаталарына түңнелдерин белеткээрин дааскан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчызы И. С. Грушецкий болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даасканы-биле Эвилел Совединиң болгаш Национаддар Совединиң план-бюджет комиссияларының, үлетпүр талазы-биле комиссияларның, транспорт болгаш харылзаа талазы-биле комиссияларның, тудуг болгаш тудуг материалдарының үлетпүрүнүң талазы-биле комиссияларның кедээ ажыл-агый талазы-биле комиссияларның, чонның хереглелдериниң барааннарының талазы-биле комиссияларның, кадык-кэмгалал болгаш социал хандырылга талазы-биле комиссияларының, улус өөредилгезиниң, эртемниң болгаш культураның талазы-биле комиссияларның, садыг, амыдырал хандырылга болгаш коммунал ажыл-агый талазы-биле комиссияларының, бойдус камгалалының талазы-биле комиссияларның база аныяктар херектерниң талазы-биле комиссияларның даргаларының чөвүлел хуралын чорутканнар. Ол чөвүлел хуралга 1976 чылда ССРЭ-ниң Күрүне планын болгаш Күрүне бюджедин база 1974 чылда күрүне бюджединиң күүселдезинин дугайында отчётту палаталарның доктаамал комиссияларының баштайгы чугаалажып көөрүнүң талазы-биле ажылын организастаарының айтырыгларын чугаалажып көрген.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединде

1976 чылда улус ажыл-агый планын болгаш бюджедин ССРЭ-ниң Дээди Совединиге чугаалажып көөрү-биле холбаштыр палаталарның доктаамал комиссияларының кежигүннери депутаттар ол айтырыглар талазы-биле ССРЭ-ниң чазааның киирип келген материалларының болгаш документилериниң баштайгы чугаалажып көөрүн эгелей берген.

Ноябрь 11-де Кремльге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң болгаш Национаддар Совединиң план-бюджет комиссияларының болгаш адырлар комиссияларының база аныяктар хөрээниң талазы-биле комиссияларның төлээлекчилериниң кады хуралы болган. Хуралды Национаддар Совединиң План-бюджет комиссиязының даргазы Н. И. Масленников чоруткан.

1976 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агый планының төлевилелиниң дугайында илеткелди ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, ССРЭ-ниң Күрүнүң планының даргазы Н. К. Байбаков кылган. 1976 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединиң төлевилелиниң дугайында болгаш 1974 чылда күрүне бюджединиң күүселдезинин дугайында ССРЭ-ниң сан министри В. Ф. Гарбузовтун илеткелин хуралдың киржиикчилери база дыңнаннар.

Доктаамал комиссияларның удуртукчуларының даалгазыбиле Эвилел Совединиң План-бюджет комиссиязының даргазы Г. И. Вашечко улус ажыл-агый планын болгаш күрүне бюджедин база бюджеттің күүселдезиниң дугайында отчётту баштай чугаалажып көөр дугайында план-бюджет болгаш адырлар комиссияларының ажылының чурумунуң дугаймада дыңнадыгны кылган.

1976 чылдың планының болгаш бюджединиң чогуур бөлүктерин чугаалажып көөрү-биле белеткелдің он беш кады комиссиларын тургускан. Хуралга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң даргазы А. П. Шитиков, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе, министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары, эвиледешкен республикаларның Күрүнүң даргалары болгаш сан министрлери, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тің болгаш өске-даа организацияларының харысалгалыг ажылдакчылары киришкеннер.

(СЭТА).

РСФСР-ниң АВТОМОБИЛЬ ОРУКТАРЫН ТУДАРЫНЫҢ БОЛГАШ АЖЫГЛААРЫНЫҢ МИНИСТЕРСТВОЗУ БЕШ ЧЫЛДЫҢ ОНААЛДАЛАРЫН КҮҮСЕДИПКЕН

СЭКП-ниң XXIV съездизинин шиитпирин амыдыралга боттандырып, СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежневтин партияның экономика политиказының айтырыгларының талазы-биле айтыышкынварын удуртулга болдургаш, социалистиг чарышты калбаа-биле чорударынга үндезилээш, РСФСР-ниң автомобиль оруктарын тудар болгаш ажыглаар министерствозунуң организацияларының коллективтери тоску беш чылдың даалгазын хуусаадан эрте күүсеткен.

1971—1975 чылдарда калдыг шыыглыг 43,3 муң километр автомобиль оруктарын ажыглалга киирер, ол болза, беш чыл планының даалгазындан 3,6 муң километр узундур. Ростов—Ставрополь, Тамбов—Пенза, Саратов—Волгоград, Курск—Сумы, Челябинск—Магнитогорск, Брянск—Гомель, Курган—Шадринск, Якутск — Покровское аразының болгаш өске-даа черлерниң асфальбетон оруктарын тудуп дооскан. Кодээ черлерге дыка хөй оруктарны база ажыглалда киирген. Подрядтыг ажылдарның хемчээлиниң, кол фондуларны болгаш чурттага бажыңнарын ажыглаалга киирериниң талазы-биле беш чыл планын база күүсеткен. Москва, Саратов, Тюмень, Омск, Вологда, Курган, Новосибирск, Волгоград областарның, Чуваш АССР-ниң, Краснодар крайның орук организациялары баштай-ла даалгаларны күүсеткен.

Министерствоның орук-тудуг организацияларының коллективтери СЭКП-ниң XXV съездизинге төлептиг ужуражыр талазы-биле бедик социалистиг хүлээлгелерни алган.

Сүт саалдазын кудулатпас

СААНЧЫ БҮРҮЗҮНГЕ ТАЙЫЛБЫРЛААР

Саанчының ижи ындыг: эртен эрте эгелээш, орайга чедир уламчылаар. Ынчангаш бо ажылга ынак, аңаа бердинген, ажыл-ишчи болгаш быжыг тура-соруктуг кижилер аңаа доктаар, кады ажылдап, чурттан чоруур эш-өөрүнүң илегелин шынзыдын шыдаар. Шак ындыг саанчылар Таңдыда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң Кара-Булуң фермазында эвээш эвес. Ол мурнакчыларының ачызында ферма сүттү бүдүрериниң болгаш күрүнеге садарының планнарын чедишкиниг күүседип, районга хамаан чок, харындаа республикага социалистиг чарыштың тиилекчизи болуп, шаңналдыг черлерни каш-даа удаа эвлеп тургулаан. Бо чылын база чамдык саанчыларның күш-ажылчы көргүзүттери өөрүнчүт. Зинаида Реодько, Тамара Семиранова, Феодора Иванова, Тамара Оюн олар тоску беш чылдың планныг онаалдаларын доосканзам онгу беш чылдың үлүүнде ажылдап турарлар. Ынчалзадаа ол ферма сөөлгү ийи чылда сула ажылдаан. Ылаңгыя бо чылын ында байдал дүвүрепчиг. Чыл төнчүзүнге чедир күрүнеге ам-даа 60 ажыг тонна сүт садар.

— Ону күүседип болурунуң аргазы бар бе?

— Болдунмас боор. Чүге дээрге саалданың хемчээли хүннүң-не эвээжел турар. Ферманың мурнакчы саанчылары безин социалистиг хүлээлгелерни күүседип шыдавас чыгыы — деп, бригадир Григорий Филатович Давыдов харылады.

Бригадирниң харызынга фермада зоотехник Фаина Семиранова база каттышты. «Совхоз күрүнеге сүт садарының планын үзер чеде берген. Кара-булуңчулар бисти шуут-ла атказар тыртып турлар» деп совхозтуң кол зоотехниги В. Чубиктиң тайылбыры ындыг болду. Бо харыларда чөптүг үндезиннер бар. Оларны каксы сайгарар болза, ынзы-бүрү чылдагаанчар долу. Чижээ, чайгы үеде ферманың коллективи хүнде 2250—2300 кг сүттү күрүнеге садып турган болза, ам ол көргүзүп 1600—1700 кг чедир кудулаан. Сүт саалдазы чылдың бирги чартыында эвээш болган. Ферма январь, февраль, март айларда барык-ла 60 тонна сүттү күрүнеге чедир сатпайн барган. Дараазында айларыңа планнары база-ла чедир күүсеттинмээн. Саалда чүгле август айдан эгелеп немежин эгелээн. Ферма оон бээр сүт садарының ай планын күүседип турар.

Байдал экижип-даа турар болза, чыл төнчүзүнге чедир эвээш үе артканда ол ферма ам-даа 1598 центнер сүттү бүдүрер. Ол хожудаашкынын чылдагааннары чүдел? Маңзаконн чүүл — мал чеми. Оон быжыг курлавыры фермага сөөлгү ийи чылда тургустунмаан. Ам фермада 315 тонна силос бар. Бир эвес ону рацион ёзугаар чарыгдаар болза, ийи ай хире үеге четчир. Сиген, саваң-биле инектерни октябрь 23-ден эгелеп чемгергеп. Оларны саар инектерге берип турар хемчээли дыка эвээш. Ол дугайын ферманың мурнакчы саанчылары Татьяна Хроменко, Тамара Семиранова чугаалап турдулар. Саар инектерни тургузу азыраш, чемни көвүдедир болза, ынчан сүт элбээр. Саанчыларның бодалы ындыг.

Фермада база бир четпес чүүл — бодүүн мал чемнерин саар инектерге олчаан берип турарында. Саваң, сигенни малга ылбырады хайындырып бээр бодүүн безин черлерни ында кылбаан. Совхозтуң төвүнде кормоцехтер ажыглалга кире бээрге, болбаазыраткан чемнерин оон сөөртүп эгелээр деп турар. Оларны ажыглалга киирериниң тодаргай хуусаазы чок. Ону чоокку хүнерде, ажылдадырын совхозтуң дирекциязы, ында тускай эртемнилер планнап турар. Кыптаглаашкынга белеткел, мал чемин камналгалыг чарыгдаары, күрүнеге сүттү садарын көвүдедири дээн ышкаш чугула айтырыгларны СЭКП Таңды райкомунуң чоокта чаа болган бюрозунга ук совхозтуң удуртукчулары илеткеп, оон күүселдезин дүргедедирин ынчан-на аазаан хирезинде мынчага чедир боттуг хемчегдер албаанны элдеп. Арткан хонуктарда сүт саалдазын көвүдедир талазы-биле совхозтуң бүгү саанчыларының ортузунга социалистиг чарышты улам калбартыры, сүт дээш демиселдин алыс утказын саанчы бүрүзүнге тайылбырлаары, ажылды шын организастаары ам негеттинип турар. Чүгле деминг болгаш бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылдың түңнелинде совхозтың планны күүседип болур.

Ш. ДОРЖУ.

* * *

РЕДАКЦИЯДАН: Бо материалды өрүп турда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң директору В. Кожушко-биле харылзашкан бис. Совхозтуң төвүнде сүт-бараан фермаларында кормоцехтер ам-даа ажыглалга кирбәән дәәрзин ол биске чугаалаан. Олар «Кодээ электротудугнуң» тудуг-монтаж эргелелиниң ажылчыннары ында бедик вольтулуг электри шугумун ажыглалга киирген соонда ажылдап эгелээр. А ол эргелелдің кол инженери Д. Семенов ук ажылдарның кажан доостуруи база билбес болган.

Бодүүн чемнерни малга ылбырады хайындырып, ону болбаазырадып бээр кормоцехтерниң болгаш мал чеми белеткээр техниканың ажыктыг, сиген, саваңны чарыглаарынга камналгалыг болурун СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ноябрь 12-де «Шын» солунга парлаттынган доктаалында тодаргай айыткан. Ол чугула ажылды ажыл-ишчи ёзу-биле шиитпирлээри «Кодээ электротудугга» дорт хамааржыр. Ынчангаш совхозта кормоцехтер ажылдаыр бедик вольтулуг электри шугумун дарый ажыглалга киирериин дүргедедири негеттинип турар.

ЧАА ЧҮҮЛДЕР

ХҮЛЭЭЛГЕ КҮҮСЕТТИНГЕН

АЛМА-АТА. (СЭТА). Чылдың эгезинден бээр планнан ажыр бүдүрген миллион метр пөстү хөвен-саазын комбинадының коллективи дааранылга бүдүрүлгелериниче чорудуп берген. Ол—чылдың социалистиг хүлээлгелериниде көрдүнгенинден хөй бооп турар.

НЕФТИЧИЛЕРНИҢ БЕДИК КӨРГҮЗҮҮ

ИЖЕВСК. (СЭТА). Удмуртияның нефть тывыжынын черлериниден ол өөспубликага «кара аллынны» ап эгелээнинден бээр хуусаа бетинде 10 миллион тонна нефтини чорудуп берген.

Аңды чыл бүрүнгаар маңаа бөштайгы скважиналарны ажыглалга киирген. Амгы үеде Удмуртияның геология картазында нефть тывыштыг 24 чер демдеглеттинген, оларның бежиниден бо суук одалганы ап турар апарган.

СҮТ ФАБРИКАЗЫ

ТАШКЕНТ. (СЭТА). Узбекистанда эң улуг, 1200 инехтиг сүт комплекизин партияның XXIV съездизи аттыг совхозта ажыглалга киирген.

Ындыг комплекстерни ук-саажыдылганың совхоз-техникуму «Чиназта», «Янгиабад» совхозта болгаш өскедаа ажыл-агыйларда тургузуп турар. Беш чылдың доозукчу чылында ниитизиниде Ташкент областың хоорайларының болгаш үлетпүр төптериниң зоналарынга чаа 22 сүт комплекстерин тургускулаан турар.

МАЛ ЧЕМИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИН ДҮРГЕДЕДИР

Малдың деңгели болгаш продуктулуу оон чемгерилгезинден улуг хамаарылгалыг дээрзи билингир. Мал чеминиң белеткелинче улуг кичээнгей салып турар ужурлуг ол. Оо сорулга-биле бо чылын 138,2 мун тонна сиген кезери, 370 мун тонна силос салыры, 17,1 мун тонна сенаж болгаш 2,3 мун тонна витаминниг сиген далганы кылыры, 15,1 мун тонна бүдүк-бүрүү белеткээри көрдүнген.

Агаар-бойдустуң байдалы мал чеми культураларын өзеринге таарымча чок болгандаа болза, республиканың ажыл-ишчилери шудургу ажылдаанар. Мал чеми белеткээр планын Мөнгүн-Тайга район барык-ла ийи катап ажыр күүсеткен. Өвүр, Бай-Тайга районнар база ажыр күүсеткилээн, а Чаан-Хемчик, Кызыл районнар күүседириниң кырында келген. Улуг-Хем, Тожу, Тес-Хем, Эрзин районнарның ажыл-агыйлары амда шудургу ажылдан турда, Таңды, Бии-Хем, Каа-Хем болгаш Барыын-Хемчик районнар өткен айда-ла мал чемин белеткээрин соксап, кааннар. Сиген белеткээр планын Таңды 43 хуу, Бии-Хем 76 хуу, Каа-Хем 78 хуу күүсеткен.

Сиген далганы эрткен чылдың бо үеэзинде 790 тонна бүдүрүнген болза, ам 1806 тонна чедип турар. Бо ажыл «УТКА 25 чылы», «Революцияның чалбыжы» совхозтарда, Дуржулга станциязында үлегерлиг организастаттынган. Салчак Тока, ССРЭ-ниң 50 чылы аттарлыг, «Саян», «Барлык», «Бүрен» совхозтарда ындыг эвес.

Бүдүк-бүрүү республика 8,6 мун тоннаны белеткээн. Ол дээрге планың 57 хуузу-дур. Тожудан өске районнар бо талазы-биле планны күүсетпээн. Каа-Хем 37,2 хуу, Бии-Хем 37 хуу, Тес-Хем 27 хуу күүсеткен. Бо районнарда ук планны күүседиптер арга бар турган. Республикада силос 89,9 мун тонна салдынган. Ол болза планның 15,2 хуузу-дур. Улуг-Хем, Эрзин, Бай-Тайга районнар ол чугула мал чеминин планын чүгле 6—8 хүү күүсеткен. Ажыл-агыйлар сенаж планын база күүсетпээн, оон белеткелин 10,2 хуу чедирген.

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары мал чемиге саванны белеткеп турар. Ынчалза-даа бо ажыл чер болганда дески эвес. Чамдык ажыл-агыйлар ыраар шоолуг кичээнгей салбайн турар. Оон уламындан республика Октябрь байырлалынга чедир 37,4 мун тонна саванны сараатташ, 11,5 мун тонна саванны тыраан, 4,2 мун тоннаны силостаан. Хову-шелдерде ам-даа 15 мун тонна саван чытпышаан. Оны малмаган чаза базып, хуу малдыг кижилер дажыглап турар. Дарый хемчег албас болза, хар адаанче кирер чыгаан. Ындыг саван Таңды, Кызыл, Каа-Хем районнарның ажыл-агыйларында эвээш эвес. Хөй-хөй сараатташ кажаалаттынчаан, үрелген кажаалар септеттинмээн болгулаар. Каа-Хем, Улуг-Хем районнарда ындыг сараатташ бо-ла таварышкылаар. Оларның чамдыызын мал чин каапкан, чүгле орну арткан.

Красноярск крайның девискээринде 128 кижи четчир техникалыг ажылдан турар. Олар 7225 тонна саванны тыраан, 6000 тоннаны сараатташ. Оон республикаже 4786 тонна саван сворттүнген. «УТКА 25 чылы», «Революцияның чалбыжы», «Шивилиг» совхозтар, Дуржулга станциязы 700—900 тонна саванны белеткеп алган турда, Каа-Хемде «Октябрь 30 чылы», Таңдыда «Коммунизмниң херели» колхозтар 150—200 тоннаны белеткээн. Бо ажыл «Кызыл тук», «Улуг-Хая», «Ленинчи өрүк» совхозтарда база эки эвес, улус чедиишпес. Чамдык бригадаларда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү чавыс, көрүм-чурум сула. Бо бүгүнү ажыл-агыйларның удуртукчулары кичээнгейге алыры чугула.

Соок дүжүн, улуг хар чаар үе чоокшулаан. Мал чеминиң белеткелин дүргедири, бар чеминиң кадагалалын шынгыырадыры — хүннүң чугула айтырыгларының бирээзи. Чер-черде партия организациялары, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары, көдээ ажыл-агыйның түскай эртемнигээри бо талазы-биле хемчегни дарый алыр ужурлуг.

ЧАГЫГЛАРНЫ—АМЫДЫРАЛГА

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң эгелээш, ССРЭ-ниң Дээдги Совединиге чедир Советтер ажылында бир чугула черни соңгукчуларның чагыглары эзлеп турар. Чагыгларны Советтерге белүп эртип турар соңгулдаларның үезинде депутаттарның кандидаттары-биле ужуражыышкын хүралларынга соңгукчулар берип турарлар. Чагыглар дээрге ажыл-агый болгаш культура тургузуушкүүнүн бүрүңгаар хөгжүдүрүнче угланган эң-кол чүүл болур.

Соңгукчуларның чагыглары амыдыралга боттандырарынга хамаарышкан Советтериниң күүскомнары депутаттарның болгаш хөй-ниитиниң массалыг организацияларының, бүгү чоннуң күжүн ацаа моңцээр ужурлуг.

Бо чылдың июнь 15-те болуп эрткен чер-чер Советтериниге болгаш соңгулдаларның үезинде ажылчы чоннар депутаттарының Чыргакы көдээ Совединиге соңгукчулардан 9 чагыглар киргеи. Оларны ямын моңцээн, июль 20-де көдээ Советтиң бирги сессиязынга чугаалажып көргеш бадылаан. Хүлээп алдынган чагыглардан чамдык ажылдар кылдынган. Чижээ, Элдиг-Хем суурда чаа магазинни. Чыргакы суурда чаа конторазыны, Чыргакы салбырының Чолдак-Дагда, Чолдак-Чазыда 500—500 баш кирер кажаалары, Курсаг-Адырда, Чаламада 1—1 малчыннар чурттаар чаа чуртталга бажыңнарын, бистиң «Чыраа-Бажы» совхозтуң Хорум-Даг салбырында даш чүнар-бажыңны, Чыраа-Бажы салбырында спорт залдыг чаа школаны тудар талазы-биле чагыгларны күүседип турар. Чагыгларны күүседиринге депутаттар эштер М. Д. Кара-кыс, М. М. Семис-оол, Г. Ч. Канчыыр-оол, О. К. Монге болгаш оон-даа өскелер организаксы хемчегларни алганнар.

Соңгукчуларның берген чагыгларында чамдык чагыгларны күүсеттинмейн турары четпес. Ылаңгыя Чыргакы суурда 60 орунлуг чаа интернат, ол суурда Советтер ажылдакчылары чурттаар бир чуртталга бажыңының тудуу бо чылдың өгезинде эгелээн. Оны Чадаананың 463 КМК-ның тудуг организациязы шала туткаш, ара соксаткан. Ол-ла суурда даш чүнар-бажыңны совхоз боду кылдырын тура ара кагган. Чыраа-Бажы суурга ургулларның музыка школазынын салбырын ажылдар дугайында чагыгны каш чыл бурунгаар тургузуп келген, ол ам-даа күүсеттинмээн. Шык-Бажы төп сүт-бараан фермазының быаза кажаазында бичиндаа механизация киллынмаан, ында бүгү-ле ажылды шупту хол-биле кылып, чүктеп, соорту ажылдап турары таарымчалыг эвес.

Соңгукчуларның берген чагыгларын амыдыралга боттандырып, СЭКП-ниң XXV съездизин күш-ажылчы белеткерлиг уткуур Чыргакы көдээ Совединиң ажыл-ишчилериниң кол сорулгазы болуп турар.

О. КАРА-САЛ,
Чыргакы көдээ Совединиң күүскомунуң даргазы.

АКТИВЧИНИҢ ҮЛҮҮ

Чаан-Хемчиктин Ленин аттыг колхозта мурнакчылар хөй. Оларның бирээзинге коммунист Кызылдаа хамааржыр. Ук колхозтуң үнелемлекчилериниң бирээзи ол.

Кызылдаа хөй ажылынга, оон соонда хову-трактор бригадазынга ур үеде ажылдап келген. Оон күш-ажылы Ленинчи юбилей медалы биле «1974 чылда социалистиг чарыштың тиилекчизи» хөрек демдээ-биле болгаш хүндүлүг бижиктер, өртектиг барааннар-биле үнелеттинген.

Активчи Кызылдаа хүралдардан, номчулга конференцияларындан, тематиктиг кежээлерден черде чыдып калбас, ол бүгүде киришкен, оларны организасташкан турар. Ол көдээ Совет депутаты, көдээ Советтиң күүскомнуң кежигүү, колхозта хөрээженнер чевүелиниң даргазы болгаш партком кежигүү хүлээлгелерин база үлегерлиг

Активчи Кызылдаа хүралдардан, номчулга конференцияларындан, тематиктиг кежээлерден черде чыдып калбас, ол бүгүде киришкен, оларны организасташкан турар. Ол көдээ Совет депутаты, көдээ Советтиң күүскомнуң кежигүү, колхозта хөрээженнер чевүелиниң даргазы болгаш партком кежигүү хүлээлгелерин база үлегерлиг күүседип келген.

Ийме суурда агитквартиралар концерттери сөөлгү чылдарда элээн нептеренгей апарган. Ол концерттер хөрээженнер чевүелиниң ажылындан улуг хамаарылгалыг. Доозукчу чылда уран чүүлүн ыныг көрүлдезиниң тиилекчилерин колхоз баштаар чери Шушенское биле Саян ГЭС-ке чедирерин шинтирлээн. Кызылдаанын аңаа киржилгези улуг.

А. ОНДАР.

Продукцияның бедик шынары дээш

Москваның хевең-саазын пас-таавы кылыр «Трехгорная мануфактура» комбинадында пестерниң шынарын экижидер талазы-биле улуг ажылды кылып турар. Комбинаттың комсомол организациязы ол сорулганы күүседиринге улуг рольдуг бооп турар. СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар кылдыр алган социалистиг хүлээлгезинге комсомолчу бүрүзү-ле «Чүгле бедик шынарлыг продукцияны кылып үндүрер» деп тускай бижээн. Дыка хөй аныяк ажылчыннар ындыг хүлээлгезин күүседир дээш кызымакчай ажылдаанының түңнелинде бодунуң тускай таңмазын кагар эргени чаалап алган. «Комсомолчу прожекторнуң» кежигүннери шынар хынаарының ажылын үргүлчү кылып турарлар.

Бо чылдан эгелээш, ол комбинат күрүнеиң Шынар демдээ-биле чеди миллион метр ажыг пестү кылып үндүрер.

ЧУРУКТА: Дүрүг цегинде. Цехтиң комсомол организациязының секретары Татьяна Зунина (оң талазында), «Комсомолчу прожектор» кежигүнү Нина Черепухина олар белен пестерниң шынарын хынап турлар.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

БРИГАДА: ажыл эки

КЫСКА ТАНЫЖЫЛГА

Автосептелге заводунга чеде бергеш, кол инженер Кийоол Удумбораевич-биле чугаалажып көөрүмге, бот-боттарының аразында маргылдажып, чарыш салып ажылдап турар будун-будун бригадалар, цехтер, участоктар энмежок болду. Оларның аразында беш чыл планын күүседипкен, ам бо хүннерде 1976 чылдың баштайгы айларының үлүүнде ажылдап турарлар-даа, планын шуут-ла күүседириниң кырында келгеннер-даа бар. Ол коллективте кижи бүрүзү бөгүн дүүнгүзүнден, даарта бөгүнгүзүнден артык ажылдаар дээш туржун турар.

Ол заводта күш-ажылдың шалыпчыларының одуруунда турун турар хоочуннар-даа, аныяктар-даа эвээш эвес. Олар үени мурнап ажылдап турарлар.

Кожуглар, кузөвтар участогуна чедип келдим. Ол участок—мурнакчы ажылдыг. Ай, квартал планын үргүлчү ажыр күүседип келген. Участоктуң мастери Валерий Митрофанович Котовтан эки ажылдыг бригадалар дугайын сонуургап айтырарымга, Константин Тимофеевич Кукарин-ниң бригадазын айтып берди.

Бригадагы чеде бээримге, чамдык кижилер автобустуң кезектерин канаан, дунзаалаан, бир чамдыктары метрлеп хемчээген, өскелери будаан, дозулаан ажылдап турлар.

БРИГАДАНЫҢ КЕЖИГҮННЕРИ

Мурнакчы бригаданың бригадири Константин Тимофеевич Кукарин-биле чай кадында ужуражып чугаалаштым. Константин Тимофеевич мени бригаданың ажылы-биле, оон кежигүннери-биле кыскадаа болза таныштырды. Бригадада шупту 6 кижи ажылдап турар. Оларның эн хоочуну Иван Михачев. Ол бригадага ажылдаа-ла үр болган, ажыл дээнде кончуг карак кызыл кижи деп Иванның дугайын бригадир мактап чугаалады. Ажыл шаңы үзүп, күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп көрбээн, ажыл нормазын хүн-бүрү ажыр күүседип келген.

Владимир Хунай-оол ол бригадада ам 4 чыл ажылдап турар, ол үеним иштинде үргүлчү мурнакчыларның одуруунга турун келген. Боду эштеринге эвилен-эвдек, хүндүлээчел, дузаргак кижи. Онаашкан ажылынга бедик харыысалгалыг болгаш ажылды шынарлыг кылыр чаңчылдыг. Чогум-на ынчангаш коллективтиң кежигүннери оны партия кежигүнүнге хүлээп алган болгаш хоорай Совединиң депутадынга деңнеткеннер. Эштериниң бүзүрелин Владимир Хунай-оол бадыткап турар.

Евгений Чмых — комсомол кежигүнү. Ол чаа-ла ийи чыл ажылдап чоруур-даа болза, кызымак болгаш чүткүлдүг. Ынчангаш эш-өөрүүнүң макталынга төлептиг.

Бригаданың өске кежигүннери С. Андросов биле А. Родников олар база-ла бригадага ажылдаа-ла ындыг-ла үр болбаан. Олар база-ла эштериниле деңге-базын, бригаданың демниг ажылынга боттарының үлүг-хүүзүн харам чокка киирип турарлар.

БРИГАДАНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

Бригаданың ажылы колдуунда автобустар кезектери септээри. Ол бригада ПАЗ-672, ЛИАЗ-158, ЛАЗ-695 болгаш оон-даа өске автобустарның кезектерин септеп турар. Бригаданың онаалдазы—айда үш автобус, квартала тос автобус, чылда үжүн автобус септээр. Ол онаалдазын бригада үргүлчү долузу-биле чедир болгаш ажыр күүседип келген. Ынчангаш мурнакчы бригадаларның одуруундан үүнүп көрбээн. Чогум-на ол чедиишкиннери дээш коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик атты тывысканы-даа чөп. Бригада беш чыл планын октябрьның эгезинде-ле күүседипкен, ам 1976 чылдың үлүүнде ажылдап турар.

БРИГАДИР

Константин Тимофеевич кижини чымчак хүлээп алыр, ажылынын дугайын күзелдиниле чугаалаар кижи болду. Хүн бүрү шыңгыы негелдеги тургузары, кижи бүрүзүнүң ажылын хынаары, ажыл бүрүзүн үнелеп көөру бригадир кижинин арын-нүүрүнде деп чүвени Константин Тимофеевич ыяк билир, ол хүлээлгезин күүседиринге бодунуң бар арга-дуржулгазын харам чокка үндүрүп, бодунуң бригадир хүлээлгезин ак сеткилдии-биле күүседип турар.

— Кандыг-даа ажылдың бүдүнгүрү ында ажылдап турар кижилернин найыралдыг, бир демниг ажылдап турарындан хамааржыр. Ынчангаш бригада кежигүннери бот-боттарын билчип, хүндүлежир улус — деп, Константин Тимофеевич чугаалап орар.

Ажыл-агыйга чедиишкиннерлик болурун күзээш, бригадир-биле байыпланттым.

Б. СЕДЕН-ХУУРАК.

ИДЕПКЕЙЛИИН КӨРГҮСКЕН

Малды менги, хүр кыштагладыры бүгү-ниитиниң чугула херээ. Оон чедиишкиниг болуру хынамчалыг белеткелден, организастыг удуртулгадан кол хамааржыр. «УТКА 25 чылы» совхозтуң Арыскан салбырының аныяктары бо ажылга идепкейлиин көргүскен.

Комсомол организациязының секретары Петр Найдан-оолга удурткан болук аныяктар үш удаа субботник кылгаш, 100 центнер бүдүк-бүрүүнү белеткээн. Ол шыкаш Иван Ажы-оолдуң кыштаанга олар баргаш, оон кажаазының көрженин коптаргаш, ыраглап үндүрген.

Татьяна Көшкендейниң аныяктар звенозун мактаары база чөптүг. Кодүрге, Доргун, Белдир-Кежиг ол ынчаар 5 кодан хой кажаларын, ында чуртталга бажыңнарын олар малгаштап, чугайлаан.

П. ЧОЛДАК-ООЛ.

БЕЛЕН

Кызыл районнуң «Терс-Хөл» колхозунуң ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XXV съездизинге толептиг ужуражыр дээш бо хүннерде үлүг кужениишкиниг ажылдап турар. Олар ниитиниң малынга четчир чемсуурау тургузар дээш багай эвес ажылдаанар. Колхоз ниитизи-биле 2100 ажыг тонна сиген кезип белеткээн. Ол дээрге 1974 чыл-биле деңнээрге 800 тонна мал чеми хөй болуп турары ол.

Колхозтуң малчыннарынга Кызыл аэропортунуң коллективи шеф талазы-биле улуг дузаны чедирин турар. Ол коллектив он тонна сиген белеткээн, боттарының күжү-биле малчыннарга чедирип берген.

С. АЛЕКСЕЕВ.

ЧОН ҮЗҮЛБЕС

Чаан-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чыл оюу» колхозта колушкак барааннар магазини чоруур шактарында доктаамал ажылдап, чоннуң негелдерин эки хандырып турар.

Ол магазиниң садыгжылары Зоя Семис-оол биле Надя Сат үнген-кирген чонга эвилеп-эвдек, чонунга хүндүткелдиг.

Аныяк садыгжыларның кызымак ажылының дугайында дыка хөй чылыг сестерни демдеглел дептеринге кирип бижээн.

Садыгжы кыстар ай, квартал планын күүседип, СЭКП-ниң XXV съездизинге уткуштур алган хүлээлгелерин хуусаазында айыткаар сорулгалыг ажылдап турар.

С. ООРЖАК.

МУРНАКЧЫЛАР БОЛУР ДЭЭШ

Елизавета Кенден өскен, төрээн Тожузунуң тайга-сыннарының делгемнеринге анай-кара чажындан эгелээш олча-тывыштыг аннап келген. Оон өгбүлези 1950 чылдарының эгезинде ынчангы «Совет Тыва» колхозка кирген. Колхозчу анчылар-биле кады Кенденнер база-ла чылдын-на аңнарыбиле аңтаныштардар.

Эрткен чылын өлүк, диин ховар, хар-чам улуг-даа болза, Елизавета Кенден районда дээре анчыларның санынга кирип, өртектиг белек-биле шаннаткан. Елизавета Кенденнин өөнүн эр ээзи Михаил Кенден —база-ла районда шырак анчыларның бирээзи. Ынчалаадаа өлүктүн үнелиг болгаш массалыг кезээ болур диин тывыжының, оон шынарының талазы-биле Елизаветаның көргүзүүлери Михаилдиң ажып турар. Диинни дилеп, тып аңнаарынга, оны арыг-шевер ажаап, солрынга мергежил болгаш кызымак чөрүк негеттинери чугаажок.

Елизавета чүгле аңнаарынга чүткүлдүг эвес, ол өг-бүлезинде төлептиг ие. Оон ургуларының өредилгези болгаш чуруму макталдыг. Оларның өг-бүлези арыг-шевер таламыбиле суурда үлегерлиглерниң бирээзи болуп турар. Ажылышке кызымак, хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг ие Кенденни совхозтуң ажылчыннары район Совединиң депутадынга кан удаа улаштыр соңгуп келген.

Елизавета Кенден эрткен чайын Өдүгеннің менги баштыг тайгазынга совхозтуң чылгызын кадаржып чайлаан. Ам ол «чымчак алдынны» тывары-биле Өдүгеннің сыныче анчы эш-өөрү-биле кады аңтаныпкан.

СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш чарыш чер болганда калбарган бо хүннерде бо анчылар Төрээн чүрүнга хөй өлүктү берип, социалистиг чарышка мурнакчылар болур дээш улам кызымак дажылдап турарлар.

В. ТАМДЫН-ООЛ,
персоналдыг пенсионер.

Политиктиг беседа

КОНТРОЛЬДУҢ ЛЕНИНЧИ ПРИНЦИПТЕРИ

Улустуң контрольдаар эргезин дээрге социализмниң өндүр улуг артык күштерининг бирээзи, ону ажылчы чоннарга социализм бергеи. Ол эргени долу болгаш идепкейлиг боттандырарынга социалистиг ниитилел үндезини сонуургалыг. Күүседлени контрольдаары болгаш хынаары бисте партия болгаш күрүне ажыл-чорудулгазының эң чугула талазы бооп турар. Олче ажок улуг кичээнгейни салбышаан, бистиң партиябыс маңаа В. И. Ленинниң үндезилеттиңгеи айтымышкыларын хажык чокка барымдаалап турар.

Шын тургустунган контрольду Владимир Ильич социалистиг чаартылгаларның үндезин айтырыгларының бирээзи деп саанап чораан. Башкарыкчы партиянга контрольду болгаш хынааланы күш-ажылды, ниитиниң өнүүзүн, күрүнеиң сагылга-чурумун чаа, социалистиг өөг-биле көөрүгге ажылчы чоннарның массалыг кижиздериге ажыктыг кылдыр ажыглаар эн чугула чепсек кылдыр В. И. Ленин көрүп чораан. Ленинчи тодарадылганы өзүгаар алырга Совет эргечаргыгының байдалдарында бүгү ажылдың, бүгү политиканың үндезини чүл дизе, кижилерни ажыл-керекке хынаары, ажыл-керектиң күүседлезин херек кырында хынаары бооп турган.

Чаа ниитилел тургузуулуң байдалдарында контрольдуң ролюнуң дугайында В. И. Ленинниң теоретиктиг номалы болгаш түңнелдери хынааланың күүседлезин организастаар талазы-биле оон ажылдап кылган принциптери коммунистиг тургузуушкүүнүң амы ye-чадазында-даа ажок улуг ужур-дузалыг бооп турар. Калбак массаларның талазындан доктаамал болгаш дээштиг контрольдүң дугайында Ленинчи принциптер ымыдыралга хажык чокка боттанган турган дээш партия моон соңгаар-даа сагыш салыр дээрзин СЭКП-ниң XXIV съездизинге партия Теп Комитединиң Отчет илеткелинге эш Л. И. Брежнев демдеглээн. Ол сагыш салышкынының тодаргай өлүрээшкини болза «Латвия ССР-де улусчу контрольдуң органнарынга партийжи удуртулганың дугайында» СЭКП ТК-ның чоокта чаа хүлээп алган доктаалы болур.

Ленинчи идеяларны удуртулга болдургаш, партия күүседленің контролюн болгаш хынаалдазын кандыг-бир оваа хемчег кылдыр көрбейн, а партия болгаш күрүне аппаратының кандыг-даа звенозунуң, ажыл-агый болгаш хөй-ниити организацияларының база удуртукчу бүрүзүнүң организаксы ажылының эң чугула кезии кылдыр көрүп турар.

Бодунга-даа база күүселикчилериниң ажылы дээш-даа кошкаш дивес контрольду турузары хандыг-даа ажылдакчының бир эң чугула хүлээлгези кылдыг санаанаан, ол хүлээлгени чедиишкиниг күүсеткен кижилерни Ленин бүгү талалыг деткип, үлегер-чижекке киирип чораан. Оон-биле кады хөй сумелер берип, шуугаар, оларны амыдыралга боттандырбас, сөглээн сөстү ажыл-керекке күүседир дээш практиктиг хонтрольду организаставас кижилерни ол шыңгыы бүрүүшаап, ажыл-керекти бирдембирээ чокка, туюлунга чедир хынаарын негеп чораан.

Ленин айтышкынына барымдаалап партия болгаш күрүне контролюнуң тускай органнарын тургусканы кымнындаа күүселденің хынаалдазындан хоставайн турар. Министр, азы бүдүрүлгениң директоруу, азы колхоз даргазы кым-даа болза, шуптузу оларга даандырган участокта ажыл-керек дээш дорт харыысалганы хүлээр, бүгү ажылдың канчаар чоруп турарын доктаамал хайгаараар база бергелерни болгаш илереттинген четпестерни чайладыр дээш эргежок чугула хемчегларни алыр хүлээлгелиглер. Кым-на күүселдени контрольдаарындан болгаш хынаарындан чайлаарын орааладжыр болдур, ындыг кижи даандырган ажыл-керектиң харыысалгазындан чайлап, эргелеп башкарарының болгаш ажылды организастаарының талазы-биле бир эң чугула хүлээлгезин күүсетпейн турары ол.

Партияның болгаш чазахтың директиваларын, планнарын болгаш онаалдаларны күрүне болгаш ажыл-агый органнары күүсеткен, удуртукчу бүрүзү социалистиг сагылга-чурумну болгаш хөйлу-дүрүмнү сагаан турзун дээш, партияның бүгүде органнары, а ол ышкаш контрольдуң тускай органнары доктаамал хайгааралды чорударын партия чедип ап турар. Ындыг контроль аппаратының организаксы ролюн, даандырган ажыл-керек дээш оон ажылдакчыларының харыысалгазын бедидериге изигин бээр.

Бодалыже, күүселденің контролюн болгаш хынаалдазын бүгү талалыг күштелдириниң эргежок чугулазы бистиң кадрларывыска бүзүрелди көргүспейн турар дээни ол эвес-ле болгай. Харын ол болза бисте удуртур ажылдакчылар ажок улуг бүзүрел-биле бүргеткен, олар ол бүзүрелди алдарлыбиле шыдыктырган турзун дээш партия сагыш салыышкынын илергейлеп турары ол.

Кижилерге бүзүрээр, оларның дуржулгазын болгаш билиин үнелеп көөр херек, ынчалзажок оон-биле кады оларны ажылга хынаа көөрү, өскээр чугаалаарга, олардан негээри, харыысалгазын бедидери — Ленинчи принциптериниң эң чугула чүүлдериниң бирээзи ол. Ам-ла үеним байдалында ол база чугула ужур-дузалыг бооп турар. Херектиң ужуру чүл дизе, амы үеде кадрларның ажылының хемчээли ажок өскен болгаш чыл санында-ла улгадым, калбарын турар.

Партия болгаш күрүне органнарының бүгү хөй-ниитиниң талазындан контроль чамдык кижилериниң бот-оожургаар болгаш менээргенир чоруун болдурбас чепсек ол.

Ленин күүселдени контрольдаарының болгаш хынаарының ажыктыын бедидериге бир чугула үүл ол дерекке ажылчы чоннарның калбак массазын киириштирери болур шеп санап чораан. А чедип алдынган дуржулганы бөлүк хөй кижилер шугумчулекчи ёзу-биле көөру, четпестерни илерелиринге болгаш чайладырынга оларның киржилгези бистиң ажылывысты хүн-бүрү сайзырангайжыдар арганы берип турар. Оон-биле кады күүселдени хынаарынга болгаш контрольдаарынга массаны идепкейлиг киириштирери— ол дээрге массаның боттарын кижиздериниң кайгамчык школазы бооп турар. Фактыларны болгаш болуушкуннарны ниити күрүнеиң туружу-биле көөр болгаш үнелээр база четпестерге эптеш чөк болур кылдыр оларны чаңчыктырар.

Бистиң партиябыс күүселденің контрольдаар болгаш хынаар талазы-биле сорулгаларны шинтирлээриниге ажылчы чоннарны киириштирер дугайында доктаамал сагыш салып, ону социалистиг демократияның бир тодаргай илерээшкини кылдыр көрүп турар. Оо-оо миллион совет кижилер партия эге организацияларының, ажылчы чоннар депутаттарының, профсөвилеллерниң болгаш комсомолдуң ажыл-чорудулгазынга, оларның хөй санныг комиссияларынга, хөй-ниитиниң каттыжышкынныларының өске-даа хевирлериниге идепкейлиг киржип турар. Оон-биле хөлбаштыр администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргени бүдүрүлгениң партия организацияларындар-биле кадыы эртем-шинчилел институттарының, өредилге база культура чыдыдыышкын болгаш эмгелге, албан черлериниң партия эге организацияларынга СЭКП-ниң XXIV съездизинниң тывысканы ажок улуг дузалыг бооп турар.

Ажылчы чоннар коллективтериниң соңгааны 9 миллион ажыг кижи бүдүрүлгелерде, колхозтарда, организацияларда, албан черлериниде улусчу контроль бөлүктериниң болгаш постуларының кежигүннери болуп турар. Чүс-чүс мүн активилер улусчу контроль комитеттериниде штаттан дашкаар инспекторлар, киллис эргелекчилери болуп база доктаамал болгаш тур комиссияларны удуртуп ажылдап турар. 4 миллион ажыг ооллар, кыстарны каттыштырган «Комсомолчу прожекторнуң» ролю улам-на идепкейжүүн.

Контрольдун массалыг, ону бүгүдеи хаара түүп турар хевир-шинчилиг болдурар арганы партия организацияларынга берип турар. Социализмниң туружунуң быжыкканы-биле

Хөй уругларлыг иелерни „Иенин алдары“ орден-биле болгаш „Иенин медалы“ медаль-биле шаннаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

(Эгези № 265 «Шында).

КЫЗЫЛ РАЙОН

Тос уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕВГЕЗИ-БИЛЕ

Сёреп Дактановна **Доңгак** — «Тиилелге» совхозтуң ажылчыны.

Кара-кыс Холажыковна **Күжүгет** — «Тиилелге» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Хава Каңчымыр-ооловна **Монгуш** — «Шамбалыг» совхозтуң ажылчыны.

Чечекпаа Байыртыевна **Монгуш** — «Тиилелге» совхозтуң ажылчыны.

Борбак Санаевна **Саая**— Сукпак суурда өг-бүле эзэн.

Евдокия Оргумчуевна **Сундуй** — Кара-Хаак школазының ажылчыны.

Чанчыш Седеновна **Тюлюш**— Шамбалыг сес чыл школазының ажылчыны.

Алды уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Раиса Начыновна **Байыр-оол** — «Кара-Хаак» совхозтуң ажылчыны.

Вера Сереэновна **Монгуш** — «Шамбалыг» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Чечекмаа Сайы-ооловна **Дере** — «Шамбалыг» совхозтуң ажылчыны.

Зинаида Салчаковна **Иргит** —Сукпак суурда өг-бүле эзэн.

Александра Докпаховна **Куулар** — «Тиилелге» совхозта уруглар садының эргелекчизи.

Чечекмаа Бажын-ооловна **Монгуш** — «Тиилелге» совхозтуң ажылчыны.

Черема Бойдуевна **Ондар** — «Шамбалыг» совхозтуң ажылчыны.

Оспаш Чываевна **Оюн** — «Тиилелге» совхозтуң ажылчыны.

Любовь Хрисанфьевна **Третьякова** — «Сукпак» совхозтуң ажылчыны.

МӨҢГҮН-ТАЙГА РАЙОН

Сес уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Найыр Майдыровна **Иргит**— «Мөгөл-Бүрен» колхозтуң колхозчузу.

Доюң Доңгаковна **Каңоол** — «Малчын» колхозтуң колхозчузу.

Бичин-Уруг Чырчыковна **Чырчык** — «Мөгөл-Бүрен» колхозтуң колхозчузу.

Чеди уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Анай Сундуйевна **Доржу**— «Мөгөл-Бүрен» колхозтуң колхозчузу.

Доңгак Долгаровна **Ооллак** — Кызыл-Хая суурда өг-бүле эзэн.

Чылбак Шожуловна **Хертек** — «Мөгөл-Бүрен» колхозтуң колхозчузу.

Алды уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Дыртык Мыймановна **Севек** —«Мөгөл-Бүрен» колхозтуң колхозчузу.

Сагаан Санчы-Доржуевна **Хертек** — «Мөгөл-Бүрен» колхозтуң колхозчузу.

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Зоя Делбишевна **Хертек** — «Малчын» колхозтуң колхозчузу.

Дөжүлдей Байыровна **Чыыр-оол** — «Малчын» колхозтуң колхозчузу.

БИЙ-ХЕМ РАЙОН

Тос уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Хүреемей Саяа-Байыровна **Ооржак** —«Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Удру Шойдановна **Ооржак**— «Кызыл тараачын» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Роза Чөөдуевна **Салчак** — Сесерлиг суурда өг-бүле эзэн.

Майя Айжитовна **Тюлюш**— «Кызыл тараачын» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Мария Петровна **Белянина** —«Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Эмма Ивановна **Мучичко** — «Кызыл тараачын» совхозтуң ажылчыны.

Бак-кыс Салчаковна **Ондар** —«Кызыл тараачын» совхозтуң ажылчыны.

Антонида Ивановна **Павлова** — Шивилиг сес чыл школазының ажылчыны.

Чөлдак Күрзетовна **Саая**— «Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Караш Ховалыговна **Чамзырын**—«Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругну божаан болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

Елизавета Тулушевна **Еизак** —«Кызыл тараачын» совхозтуң ажылчыны.

Татьяна Доспановна **Нуруккан**—«Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Маргарита Васильевна **Сидорова** — райпо кассири.

Барымдаа Насыковна **Чульдуй**—«Шивилиг» совхозтуң ажылчыны.

Мария Маадыевна **Эренчин** — «Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Караш Янмаевна **Як-Хурак** —«Кызыл тараачын» совхозтуң ажылчыны.

(Уланчылыг).

«Шынның» материалдарының изи-биле

Келир чылга—чаагай үрезин

Мындыг эгелиг мурнуку үүл октябрь 24-те солунга парлаттынган. Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Барын-Хемчик, Тес-Хем, Эрзин районнарыч ажыл-агыйлары үрезин уруп алырын четпес чорудуп, планын 8-тен 58 хүү чедирген. Ол ажыл-агыйлар херектиг өске культураларның үрезининге орнап алыры-биле кызыл-тас үрезинин боттары уруп алыр аргалыг. Ындыг турбуже олаа ону кылбайн турары шын эвес деп ында бижээн.

Эрзин райкүүскомунуң көдээ ажыл-агый эргелелиндеи редакцияга дынатканы болза:

Көдээ ажыл-агый эргелениң техникиг чөвүлелиге солунда парлаттынган мурнуку үүлду сайгарып, чугаалашкан. Бо хүннерде районнуң колхозтары тараа база мал чеми культураларның үрезинин 613 тонналы уруп алгай. Ол планның 37,6 хүүзү, ынчалза-даа хол культура кызыл-тас үрезини 117 хүү күүсеттинген.

Районнуң Ленин аттыг колхозу үрезин уруушкунуң 307 тонна чедирип, планын 76,7 хүү күүсеткен. Районнуң ажыл-агыйлары келир чылдың дүжүдүнге четчир хемчээлдиг үрезинни тыптынарының хемчеглерин ап турар.

Чагаа парлаттынмаза-даа

ХЫНАЛДА БАДЫТКААН

«Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин, Кызыл-Тайга салбырларына хамааржыр Алдыы-Ишкинде малчыннар магазини тургустунгаш үр болган. Чем аймаан болгаш өске-даа бараанарны оон садыг алыр магазыг турган. Магазинни Талдыг-Чул деп хемчигештиг үстүү аксынче көжүрген. Эрткен чылын ацаа Т. Сандай-оол садыглап, чөнүгга эки, эзлдек дидиртип мактадып турган.

Ол садыгжыны халаан Юрий Ховалыг дээрзи бараан өртээн улгаттыр садыг, багай ажылдап турарын илереткен чагаа редакцияга келген.

Чөөн-Хемчик райкүүскомунуң улусчу контроль комитединдеи бистиң бижиивиске дыцнатканы:

Бо чылдың октябрь 10-да Талдыг-Чулда магазинге чеде бээривиске садыгжы чок, Сүт-Хөл бадыт барааннаш тос хонган болду. А августа барааннаш 15 хонган таварылга база бар. Кажан садыгжы чокта магазинге Ю. Ховалыгның акызы таңнылдың садыглап турары база илерээн.

Садыгның ниити байдалы хирлиг, печказы үреник, кышка белен эвес, одаар ыяш, хөмүр-даш дүжүүп албаан. Бараанларны эмгелеп сайгарбаан ында-мында чыткылаар.

Малчыннарның чугула хереглели далган, ат дагазы, шопту, хомут кулаа, балды сыны, эзер, батарея дээн чижектиг барааннар садыгда чок.

Чоок-кавының малчыннарыбиле беседадан илерээни, Т. Делгер-оол деп малчынга 50 килограмм дээди сорттуң далганын саткаш 8 рубль 50 копеекти артыкка алган.

Ажылчы чоннар депутаттарының Ишкин көдээ Советиниче ажыл ужурунда келдирерге, халажыр кижи мен дээш келбейн баар таварылгалар турган.

Сүт-Хөл ажылчын кооперациязының даргазы эш Бюрбю чоокку үеде садыгчы санаан садыгжыны өске кижи-биле солуурун аазаан. Ынчы үеде малчыннарны чугула бараанныр-биле хандырарының хемчээн ап, садыгны септеп, оттуулар үүлүн белеткеп турар. Октябрь төнчүзүнде малчыннарга саадар далганны ынаар чедирип, бир машина хомур-даш дүжүрген.

Чугаа парлаттынмаза-даа

ХЫНАЛДА БАДЫТКААН

«Сүт-Хөл» совхозтуң Ишкин, Кызыл-Тайга салбырларына хамааржыр Алдыы-Ишкинде малчыннар магазини тургустунгаш үр болган. Чем аймаан болгаш өске-даа бараанарны оон садыг алыр магазыг турган. Магазинни Талдыг-Чул деп хемчигештиг үстүү аксынче көжүрген. Эрткен чылын ацаа Т. Сандай-оол садыглап, чөнүгга эки, эзлдек дидиртип мактадып турган.

Ол садыгжыны халаан Юрий Ховалыг дээрзи бараан өртээн улгаттыр садыг, багай ажылдап турарын илереткен чагаа редакцияга келген.

Чөөн-Хемчик райкүүскомунуң улусчу контроль комитединдеи бистиң бижиивиске дыцнатканы:

Бо чылдың октябрь 10-да

хөнтрөльдүң хемчээли улам калбарар ужурлуг дээрзин Ленин хөй удаа айтып чораан. Ынчангаш контрольдүң сорулгазы үүл дизе, өй-өйде кандыг-биле четпестерни илередип каарында эвес, а ооң чылдагааның өөренип көөру база четпестерни чайладыр арганы дилеп тывары, оларны болдурбас дээш баш удур сагындырары болур. Ол болза шиитпирни хүлээп алырындан ону долузуби-ле боттандырарына чедир бодамчалыг, шудургу база системалыг ажылды чорудары, хынап турар кижилерден негеттинип турар.

Күүселдени контрольдаарының болгаш хынаарының эчис сорулгазы болгаш ону чорударының ужуру үүл дизе, хамыктың мурнунда ооң дээштинде база үре-түңнелдиги чедип алырында болур. Ленин хыналданы эвээштеп чорудары эки дээрзин сүмелээш, ынчалзажок хамыктың мурнунда хыналла бүрүзү боттуг түңнелдерни берген турарын чедип алырынче, күрүне болгаш ажыл-агый аппарадының чөгүүр звеноларының база оларны удуртуп турар кижилерниң ажылын организастаар системазын болгаш стилин сайзырангайжыдарына көнтроль дузелаан турарынче кичээнгейни угландырып чораан. Ол черле билдингир. Дландырган ажылхерек дээш ажыллакчыларның харыысалгазын бедитпес, аппараттың ажылын, ооң стилин болгаш аргазын сайзырангайжытпас болза, күрүнениң сагылга-чурумун үрээрлерни, ажыл-агыйжы эвес чоруктарны, ажыл-херекти, чоннуң байлаан кайы хамаан чок көөр чорукту кандыг-даа көнтроль илередип шыдавас.

Контрольдаары дээрге хамыктың мурнунда чогум-на партияның шиитпирлериниң болгаш айтыышкынларының күүселдезин соңгаарладыышкы чокка хандырар талазыбиле аная идепкейлиг дузалаар; айыттынган планнарны болгаш онаалдаларны дүрген база тодаргай боттандырарын чедип алыр; илерээн четпестерни чогуур өйүнде чайладып, оларның тыптын келирин болдурбас дээш, баш удур сагындырар дээш ол-дур.

Сагылга-чурум үрекчилерни эдип алыр талазы-биле салдар чедирериге бир чугула хемчег—контрольдүң калбак петтереллин болур. Будүрүлгелерни, организацияларның, албан черлериниң болгаш оларның удуртукчуларының ажылында четпестерни болгаш чазыгларны илередирни хандырары хөй-ниитичи салдар чедирер күчүлүг чепсек болур. Четпестерни ылап шыныг база боттуу-биле шугумчүлел, чамдык кижилериниң шыы эвес үүлгедиглери хойнүң мурнунга буруу шаан кижизедериниң ажыктыг чепсээ кылдыр партия санап турар. Четпестерни болгаш чазыгларны биилип турза-даа ыыттавайн эрттирер чорукка удур, «бак чүвени бажыңдан үилүргеш чоор боор» дээр кижилерге удур партия шиитпирлиг демисежип турар. Партия, совет организацияларның, улусчу контроль органнарының, хөй-ниитиниң чоруткан хыналдаларының сорулгаларын болгаш түңнелдерин парлалгага калбза-биле чырыдып, радиога болгаш телевиденнеге дамчыдып, партия, совет болгаш ажыл-агый активинин, ажылчы чоннарның коллективтериниң хуралдарынга чугаалажып турар.

Латви ССР-де улусчу контроль органнарынга партийжи удуртулганың дугайында СЭКП ТК-ның доктаалында мынчаар онаалан демдеглээн: «Улусчу контроль органнарының ажылы бедик принципиалдыг болгаш ажыл-херекти чорукка үндезилеттинген туурар ужурлуг. Олар боттарының бүгү ажыл-чорудулгазынга ажыл-херекти партийжи өзу-биле көөрүн бадыткаар, бар четпестерге удур хөй-ниитиниң санал-онаалын идепкейлиг тургузар, дөгейленчек болгаш чаңгыс черге таптаар чорукка удур шиитпирлиг демисежир, күрүнениң болгаш улустуң эрге-ажыктарынга чөрүштүр ыылдынган бүгү үүлдерге удур, хоойлуну хажыларынга холбашкан кандыг-даа оралдажымышнарга удур демисежир хүлээлгелиглер».

Партия ажыл-чорудулганың бүгү талаларынга ленинчи стильди шудургу нептеретпишаан, партия болгаш күрүне аппарадының, ажыл-агый болгаш хөй-ниити, чогаадыкчы организацияларның болгаш оларның удуртукчуларының, бүгү совет кижилериниң ажылының хевирлериг база арга-методун сайзырааргайжыдар дугайында хүн бүрү сагыш салыышкынны илергейлеп турар. Кандыг-даа албан дужаалдыг болза, ажылдакчы бүрүзү даандырган ажыл-херекти, партийжи бедик медерел база хамааты харыысалга-биле көрүп, айтырыгларны ханы билири-биле тодаргай болгаш оперативтиг өзу-биле ажыктыг кылдыр шиитпирлээн турарын партия чедип ап турар. Партия болза совет кижилерни ажыл-херекти чогаадыкчы өзу-биле көөрү, амыдыралда дешилгелиг, бүгү чаа үүлдерни чогуур өйүнде эскерип база деткип билири, кандыг-даа четпестерге эптеш чок болуру ышкаш, эргежок чугула ыыдыг шынарларга кижизидип турар.

Ажылдың эң эки үлегер-чижээн деткириңге база петтерединге болгаш ооң-биле чергелештир коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа тиилелгелерни чедип алырынга шаптыктап турар, хожудангай, херек чок бүгү-ле үүлдерни шиитпирлиг ажып эртеринге күчүлүг чепсек күүселдениң көнтролю болгаш хыналдазы ол бүгү сорулгаларны шиитпирлээрингe аажок улуг рольдуг болур.

С. МЕЗЕНЦЕВ,
төөгү эртемнериниң кандидады.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

Ханой — Вьетнам Демократтыг Республиканың эң чугула административтиг-политиктиг, экономиктиг болгаш культура төвү. Хөөрайның үлетпүр бүдүрүлге черлеринде 150 мың ажыг ажылчыннар ажылдап турар. Школаларда болгаш дээди өөредилге черлеринде 300 мың ажыг уруглар, аныяк өолдар болгаш кыстар өөренип турар. Мың ажыг эмчилер чурттакчы чонга бедик мергежилдиг дузаны чедирип турар. Найысылалдың культура амыдыралы янзы-бүрү болгаш байлак. Театрларның, культура өрдуларының болгаш кинотеатрларның эжиктери аалчыларга ажык.

ЧУРУКТА: хөөрайның төвүнде кудумчуларның бирээзи.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

АНГОЛА: хамаарышпас чорукту чарлаан

ЛУАНДА. (СЭТА). Ноябрь 11-нин дүн ортузунда Африканың картазынга 47-ги хамаарышпас күрүне—Ангола Улус Республика тыптын келген. Луандага болган байырлалдыг өзулал үезинде ол девискорнин кырынга барык-ла бөш чүс чылдың дургузунда киискип келген португал тукту дужүргеш, хамаарышпас Анголаның түгүн көдүрген. Чурттуң удуртулгазын Ангола хостаары дээш улусчу демисел (МПЛА) болунга алган.

Кежээкинин тос шакта «Февраль 4-түн дайынчыларының» чырыткы туткан чыскаалы эгелээн. Ангола улустуң чепсектиг демиселинин хоочуннары аная киришкен. Португал колонизаторларның шивээлеринче халаап, 1961 чылдың февраль 3-тен 4-че дүнезинде МПЛА-ның түгүнүн адаа-биле чепсектиг тура халыышкынны олар эгелээннер. Ол хүнден эгелээш, 14 ажыг чылдың дургузунда МПЛА-ның удуртулгазын-биле ангола улустуң хосталга дээш бөө-чепсектиг демисели үргүлчүлеп келген.

Дүн ортузу турда, Ангола Улус Республиканың түгүн көдүрериниң байырлалдыг өзулалынга «Чон, бурунгаар!» деп сөстер-биле эгелээн ооң национал гимнизи бир-ле дугаарында чангыланып үнген. Республиканың президентизи болган МПЛА-ның даргазы А. Нето өзулалга чүве чугаалаан, «чуртту империалистиг чалчалардан долузу-биле хостаары дээш» демиселче ангола улусту кыйгырган. Хамаарышпас Анголаның чазаан тургузуп турар деп, А. Нето медеглээн.

Тускай догунаан чаа африканчы күрүнеии дипломатия талазы-биле хүлээп көөрүп азы деткириниң дугайын Гвинея, Куба Республика, Гвинея-Бисау, Мозамбик, Нолаан Шенектин Ортулуктары, Сан-Томе болгаш Принсипи Ортулуктар, Конго, Мали болгаш өлүп каш өске-даа чурттар чарлааннар.

Оларга чажыртынып алгаш Анголага удур делегей реакциязының бөө-чепсектиг агрессияны боттандырып турары чарлыыкчы ФНЛА болгаш УНИТА организациялар «хамаарышпас» күрүнү чарлаарының ийи ыыдыг өттүүнүчү өзулалларын база чорутканнар. Чижээлээрге, ФНЛА «Ангола Улус-Демократтыг Республиканы» тургускаанының дугайын чарлаан. Ол организацияларын «политиктиг эрге-чагыргазының» түр төөнүн Нова-Лижбао хөөрай деп чарлаан.

Найысылалдың радиозунуң ноябрь 1-де дыынатканы-биле алырга, ФНЛА-ның отряттары сонгу фронтуга Луандаже чаза таварын киреринии орадлажыышкыннарын үргүлчүлээннер. Мурнуу-Африка Республиканың шериглериниң эжелеп алганы Анголаның мурнуу чүгүнге УНИТА-ның хөделиишкиннери идепкейжээн. Анголаның найысылалының албан өзугаар бөлүктериниң санап турарындан алырга ФНЛА-ның болгаш УНИТА-ның туктары-биле чажыртынып алгаш, НАТО-нуң өлүп каш чурттары, а ол ышкаш КҮР Анголаның иштики хереткериинге ажыы-биле хөлгаарлап турарлар. Ол чалча организацияларга шеригниң улуг дузаламчызын олар көргүзүп турар. ФНЛА-ның болгаш УНИТА-ның артында турар күштер МПЛА-ның активистериң чок кылыр болгаш Луандага националлар арызының монополиалдарынга Африка диптиң эң бай ол чуртунун кончуг хөй бойдус байлактарын моон сонгаар-даа уштаар арганы бөөр неоколониалистиг өзу-чүрүмну тургузарын бодунуң сорулгазы кылдыр салып турар.

ЭРГЕЛЕРИН КАТАП ТУРГУЗАР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Израиль агрессорларның дора көргеш Палестинаның араб улузунуң хоойлу өзулгаар эргелерин шиитпирлин-биле деткээнинин дугайында медеглээн шиитпирни КНО-нуң Кол Ассамблеязы хүлээп алган.

Социалистиг болгаш каттышаан чурттарның улуг белүүнүн, ооң иштинде ССРЭ-ниң делегациязының киргеи резолюциязында Палестина айтырыының чөптүг шиитпирлээшкинин амгы үеге чедир чедип алдынмаанына ханы сагыш човаашкынын илереткен. Документте палестина улуска бот башкартынарына, национал хаамаарышпас чорукка болгаш тускай догунаашкынга эргелерин киириштир, ооң чарын болбас эргелерин тыпсып бааринин эргежок чугулазын айыткан. Бодунуң төрээн чуртунче ээп чанарынын талазы-биле үш миллион палестина улустун чарын болбас эргезин Ассамблея бадыткаан.

XXIX сессияга КНО-нуң чанында хайгааракчы эргени алган Палестинаны хостаарының организациязы-биле (ООП) харыызааны тургузар ужурлуг палестин улустуң чарын болбас эргелерин боттандырар талазы-биле комитетти тургузарын резолюцияда саналдаан.

НАЙЫРАЛДЫГ БЕСЕДА

ПРАГА. (СЭТА). ЧКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ЧССР-ниң чазаның даргазы Л. Штроугал ноябрь он бирде СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-нин культура министри П. Н. Демичевти хүлээп алган. Ол Чехословакияга совет культура хүннериинге киржири-биле ында барган культура ажылдакчыларының төлөөлерин баштан чөрүүр.

Л. Штроугал биле П. Н. Демичевтиң аразынга найыралдыг беседа болган. ЧССР-ге совет культура хүннери акыдунма ийи чурттун аразынга улустарының улам чоокшулажырынга, ССРЭ-нин болгаш ЧССР-ниң чогладыкчы интеллигенциязының аразынга харыызааларны база кады ажылдажылганы быжыглаарынга идиглиг болурунга илегелди беседа үезинде илереткен.

Ноябрь он бирде ЧССР-ниң чазаа совет төлөөлерниң алдары дээш хүлээп алыышкын кылган.

КОНГОНУҢ ПАРЛАМЕНТИЗИНИҢ СЕССИЯЗЫ

БРАЗЗАВИЛЬ. (СЭТА). Национал улусчу хуралдың — Конго Улусчу Республиканың парламентизинин өскүлгелиг сессиязы ында ажыттынган. Депутаттар 1976 чылда күрүне бюджединин төлевилелин, чурттун иштики болгаш даштыкы политиказының өлөөн каш өске айтырыгларын чугаалажып кеорлер.

Сессияны ажыдып турда, КҮР-нуң президентизи Мариан Нгуаби чүве чугаалаан. Чурттун политиктиг удуртулгазы Африка диптe, ылангыя Анголада, болуушкуннарының хөгжүлдезин кичээнгейлии-биле хайгаарап турар деп ол чугаалаан. Конго күрүненің баштынчызы ол чурттун улуузуби-ле болгаш ооң шылгарангай авангарды — Анголаны хостаары дээш улусчу шимчээшкин-биле (МПЛА-биле), эн-сеткил каттыштырылгазын илереткен.

КҮР-нуң даштыкы политиказының угланыышкынынга хамаарыштыр, Конго хамаарышпас күрүне, ынчангаш болунга өнүктерни болу шилип алыр эргелит деп президент медеглээн. Социалистиг чурттар-биле болгаш хосталгалыг шимчээшкиннер-биле харыызаалар пролетаржы интернационализмге үндезилеттинген болгаш ооң принциптериинде тургустунган деп, президент онзалап демдеглээн.

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

БЕРЛИН. ГДР-де эң улуг дээш чер аданың суг аккумуляризациязының электри станциязын рудалыг-дагларда кылып турар.

Ону ЭДЧ кежигүнү чурттарның сырый кады ажылдажылгазы-биле тудуп турар. Чижээ, алды турбиналарның турары он ийи къат бажын-биле ден залды Москваның «Гидропроект» институдунуң специалистери телевилээннер.

ПРАГА. Готвальдовта ийик кылыр комбинат чангыс-ла секундада алды эжеш идикти даарап четтиргип турар.

ЧССР-нин амгы үеиин болбазын техниказы-биле деритингеи комбинатында бедик мергежилдиг хөй мың кижи ажылдап турар. Анаа чылдына ийи мун хевирнин идиктерни чогаатка, кылып турар. Комбинаттын продукциязын бүгү чурттарда калбаа-биле хереглеп турар.

БЕРН. «Бистер чилинин шериг хунтазын мун-мун кижилерни өлүргени, хилиичектээни болгаш массалыг үүлгедиишкиннерни кылып турары дээш буруулаалып турар бис. Делегейнин бүгү-ле чурттарының депшилгелиг кижилериниң Луис Корвалаанны хостаар дээн негелдезин база деткип турар бис»—деп, Чилиле террорга удур негелде бижикте чугаалап турар.

Швейцарияның тайбын талалакчылары ол негелде бижиктин адаанга хол ужуу чыырының калбак кампаниязын эгелээн.

ТОКИО. Осака префектура сан-хөө талазы-биле хоозураашкынга таваржыр дей берген дугайын ооп губернатору Р. Күрода медеглээн. Экономика талазы-биле дерайтаашкынга таварышкаш, чалак чери ук чер эрге-чагыргаларының органнарының хереглелинге чедишпейн турган акша-хөрөнгини безин кызырып каап-кап.

(СЭТА).

КОНКУРЕНЦИЯ КҮШТЕЛГЕН

ТОКИО. (СЭТА-ның корр.). Аная болур чугаалажыышкынларга келген АКШ-тың хөй санныг экономиктиг төлөелери япон бараннар америк магазиннерде шуут дола берген деп бо-ла хомудаан болурлар. Ол хамаан чок «Японияга кылган» деп бижип каан америк туктарны-даа, Сан-Францискоиуң болгаш Нью-Йорктуң овур-хевирлерин көргүскен ажык чагаа саазыныларын-даа садып турар апарган.

Ынчалза-даа сөөлгү үеде АКШ-та болгаш өске-даа чурттарда аная удур политиказының болгаш экономиктиг кризистиң түннелинде болдуп чуртунда хереглелдиг дыка эвээжээнинге таварышкаш, япон хереңгитеннер, садыг талазы-биле стратегиязын өскертип эгелээш, шуут-ла даштыкы чуттарга ажылдаарын калбартырынче кол угланыышкынны кылып турар апарган. Янзы-бүрү чурттарда япон хереңги-биле бүдүрүлге черлери хөйү-биле тургустунуп турар.

Японияның монополиялары садыг талазы-биле конкуренция чаржалажыкчыларының рынгунче шургуп киреринге ыяк белеткеиип алган. Чижээ, Японияның эң улуг садыг фирмаларының бирээзи «Мицуи Буссан» делегейни шуут-ла шыва алган харыызаа системазын тургускан. Ооң дузазы-биле ол фирма даштыкыда бодунуң бүдүрүлге черинден медээни кандыг-даа минутада ап болур арганы. Ол фирма чер бөмбүрээзи: Мурнуу-Чөөн Азия, Чоокку Чөөн чүк, Ыраккы Чөөн чүк болгаш Америка биле Европа деп дөрт кезекке чарын алган. Кезек санында-ла оралакчы-президентиин томуйлаан болгаш олар «Мицуи Буссанның» ол девискээрлерде бүдүрүлгелериниң ажылын хайгаарап турар. Эң-не улуг дээн өске-даа 9 япон компаниялар база-ла барык ындыг системаны кылып алган. Амгы үеде ол фирмаларның кайызы-даа даштыкыда ийиден үш мун чедир албан-хаакчыларлыг бөөп турар.

«Джапан экономик джорнэл» солунуң санзаны-биле алырга, садыг монополияларының даштыкыда ажылының берип турар орулгазы ам безин оларның ниити орулгазының 30 хуузун ажа берген. Ол компаниялар чоокку үеде боттарының даштыкыга ажылчорудулгазын дыка улгаттырар, ам безин 10 миллиард доллар ажа берген дөрт капитал салыышкынын көвүдедир сорулгалыг бөөп турар. Япон корпорацияларының ындыг ажылын башкарар сорулгабиле ында Японияның даштыкыда будүрүлге черлериниң ассоциациязын тургускан. Ында даштыкыда дөрт капитал салыышкынныг эң-не улуг дээн 350 япон компаниялар кирген. Японияның садыг монополиялары боттарының капиталистиг чаржалакчыларынче дөрт шаан халдаашкынче киришкеш, туралаан-на черинче тарап эгелээн.

В. ЗАЦЕПИН.

АЖЫЛЧЫННАРГА УДУР ХООЙЛУ

РИМ. (СЭТА). Ында кээн турар медээлерни өзугаар алырга, Израильдиң чазаа чоокта чаа боттарының чөптүг негелдедери дээш ажыл соксадыышкынын азы демиселдиң өске-даа хевирлерин ажыглап турар ажылчы чоннарның шалыныын 50 хуузун тыртып алыр эргени хоренгитеннерге берип турар хоойлуну хүлээп алган. Боттарының эргелери дээш израиль ажылчы чоннарның улам-на күштелип турар демиселинге Израильдиң башкарыкчы бөлүктериниң дөрт харыызы ол болган.

Ол каржы хоойлу ажыл соксадыышкынының шимчээшкининин хосталгазын кызыгаарлаарынче угланган, ажылчыннарга удур чангыс акт эвес дээрзин сагындырар ужурлуг. Израильдиң «айыыл чок чоруунун хереглелери» дээр үүлдү хандырары дээш ажылчыннарның «кырнын кызырарының» эргежок чугулазының дугайында лозунгу ажылчы чоннарның масса-ларының талазындан улам-на эвээш деткиир чорукка таварышкан тудум күш-ажылчы маргылдааларга күрүненин киржилгези улам күштелип турар. Ол-ла үеде даштыкы валюталарны хостуг садарыдан алган орулгалардан үндүрүг хавырарының дугайында сан-хөө органнарының чоокта чаа чарлап үндүрген айтыышкының «сонуургалдыг кижилериниң» негелдези-биле ийи дугаар хүүнде-ле күш чок болдурган. Ол чорук кончуг хөй шериг чарыгдалдарының аар чүгүн канчаар хуваан турарының болгаш чазык бөлүктериниң дөрт дузаламчызы-биле израиль бүгүдүлүнүң канчаар бяйын турарының көскү чижээ болган.

СОВЕТ УРАН ЧҮҮЛДҮҢ МАСТЕРЛЕРИНИҢ ЧАА ОТРЯДЫ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Чечен чогаал, уран үүл болгаш архитектура талазы-биле Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының талазы-биле комитеттиң даргазы Н. С. ТИХОНОВ-биле беседа.

Чечен чогаал, уран үүл болгаш архитектура талазы-биле ССРЭ-ниң Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының талазы-биле комитеттиң саналдарын СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели чугаалажып көргеш, ССРЭ-ниң 1975 чылда Күрүне шаңналдарын тыпсыр дугайында доктаалды хүлээп алган.

Чечен чогаал талазы-биле — номчукчуларга шагдан бээр сураг-жаан мергежилдиг орус чогаалчы Федор Абрамов «Дестер» деп үш вому дээш лауреат атка төлептиг болган, ол номларда ооң «Алышкылар болгаш угбашкылар», «Ийи хыш болгаш үш чай», «Орук белдири» деп романнары кирип турар. Амыдыралды ханы билири-биле демдеглеттинген ол номнарны көдээниң кижилеринге тураскааткан.

«Бодунуң чүгү» деп номундан «Магистральдар» деп бөлүк шүлүктери дээш, молдав шүлүкчүлериң хоочуну эң мергежилдиг Андрей Лупан Күрүне шаңналын алырынга төлептиг болган.

Украин шүлүкчү Борис Олейник база «Черде бодаран тур мен» деп ному дээш шаңналды алган.

Бичин ургларга чогаалдарының аразында Гаврил Троепольскийниң «Кара кулактыг ак Бим» деп тоожузу шаңналбиле демдеглеттинген, ол болза шынар талазы-биле онза, бедик гуманизминиң сеткилибиле синниккен чогаал.

Музыка болгаш концерт-күүседилге талазы-биле Күрүне шаңналын ССРЭ-ниң улустуң артизи Юрий Гуляев 1971—1973 чылдарда концерт программазы дээш алган.

РСФСР-ниң уран үүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы, композитор Александра Пахмутова Күрүне шаңналынга төлептиг болган, ооң чогаал ажылы бүгү-улусчу үнелел-биле сураглыг болу берген.

Арменияның күрүне академиктиг капеллазының дирижёру болгаш уран үүл удуртукчузу, Армян ССР-ниң улустуң артизи Оганес Чекиджянга Күрүне шаңналын тывыскан.

Совет амыдырал болгаш ном чурукчузу сураглыг Татьяна Маврина орус тоолдарга каастталгалары болгаш «Тоол», «Төрээн чурт», «Чараш» дээр бөлүк графиктиг чуруктары дээш Күрүне шаңналын алган, ол чогаалдар хоочун орус хоорайларга болгаш төрээн бойдузунга тураскааттынган.

Чурукчу Виктор Попковтуң «Амыдырал дугайында бодалдар» деп амыдыралдан бөлүк чуруктары Күрүне шаңналын алган, олар бистиң үениң кижилерин көргүзүп турар.

Чурукчулар Кукрыникстерниң (М. К. Куприянов, П. Крылов болгаш Н. Соколов) оларның ажылдары, — Н. С. Лесковтуң «Солагай кижи» деп комуунга кылган каастталга чуруктары Күрүне шаңналынга төлептиг болган. Ол болза оларның хөй талалыг чогаал ажылының ёзулуг-ла белиишкинидир, ол — классиктиг литература чогаалының утказынче болгаш стиль талазы-биле онза шынарларынче ханызыбиле сиңнигип киреринің үлегер-чижээ болур.

Театр уран үүлүнүң талазы-биле ССРЭ-ниң улустуң артизи, совет сценаның мастерлериниң хоочун салгакчыларының төлээлекчизи Михаил Яншинге шаңнал тывыскан. «Угаанныг кижиге бөдүүн болуру четчир» деп шиңге Мамаевтиң болгаш «Медээлээр шактың аялгазы» деп шиңге Абельдиң рольдарын ооң ойнап күүсеткени бедик шаңнал-биле демдеглеттинген.

Бүгү делегейиң экраннарынга кайгамчык улуг чедиишкин-биле эрткен «Даң хаяазы мында ыржым» деп уран-чечен фильмниң тургузукчуларынга Күрүне шаңналын тывыскан. Ол-ла аттыг тоожунуң болгаш сценарийниң автору Борис Васильев, сценарий автору болгаш режиссёр Вячеслав Шумский, старшина Васковтуң ролюн күүсеткен актёр Андрей Мартынов бедик шаңналдарга четкеннер.

Документалдыг фильмнер автору, ёзулуг публицист Роман Кармен «Чалбыышталып турар дип», «Чили», «Демиселдиң үезин», «Камарадас — эштер» деп үш кинозу дээш шаңналды базг алган.

РСФСР-ниң улустуң артизи Валентина Леонтьеваның мергежили миллион-миллион телекөрүкчүлерге Төп телевидениениң «Бүгү сеткил-биле» деп дамчыдылгазы-биле ынак болу берген. Бодунуң мергежилиби-биле дамчыдылганы чорудуп турган, ол болза ак-көк экранга бистиң үениң кижилериниң илереп келиринге кайгамчыктыг аян-биле дуазлап турар.

Чечен чогаалдың теориязы болгаш төөгүзүнүң талазы-биле Күрүне шаңналын ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүү Б. Сучков «Реализминиң төөгү талазы-биле салым-чолу» деп ному дээш алган. Эртемденниң ол ажылы — амыы үеде совет чогаал эртемиңге улуг салыышкын болур.

Уран үүл талазы-биле Күрүне шаңналын «Классиктиг танцы. Эр улустуң күүселдезиниң школазы» деп ному дээш Н. Тарасовка тывыскан.

Ташкент хоорайның төвүн архитектура талазы-биле эки шиитпирлээни дээш, архитекторлар Л. Адамов, С. Адылов, Б. Зарицкий, Ю. Пурецкий, Е. Розанов, Ф. Турсунов, Ю. Халдеев, В. Шевтовалов, А. Якушев, Узбек ССР-ниң улустуң чурукчузу М. Усманов, инженер-конструктор В. Кричевский болгаш инженер К. Дудин Күрүне шаңналдарын алганнар. Ташкентиниң төвү тааржыр хемчээлдин-биле, чараш овурхевир-биле, архитектура болалының композиция талазы-биле дүүштүүлгелиг аянны тургузуп турары-биле ылгалып турар. Ындэ амыы үениң байдалы болгаш национал чаңчылдар каттыжып турар.

Зеленоград хоорайның архитектура комплексизин база Күрүне шаңналы-биле демдеглээн. Төлевилекчилериң болгаш тудугжуларының улуг коллективинге: архитектор, автор коллективиниң удуртукчузу И. Покровскийге, архитекторлар А. Болдов, А. Климочки, Д. Лисичкин, Ф. Новиков, Г. Саевич, Ю. Свердловскийге, инженер-конструкторлар Б. Зархи, Ю. Ионовка, инженер-тудугжулар С. Дементьевке, Ю. Келаревке шаңналдарны тывыскылаан. Хоорайның бүгү тудуун композиция болгаш тургузуг талазы-биле чаңгыс аай көрүштүг ансамбль кылдыр авторлар каттыштырып шыдаан.

ССРЭ-ниң 1975 чылда Күрүне шаңналдарын тывыскылазы — хөй национал дыг совет уран үүл хөгжүлдезиниң чаз-чаа чедиишкиниринің, социализмниг реализм методунуң тиилелгезиниң бүзүрелдиг херечизи болур.

(СЭТА).

СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ

ДЕЛЕГЕЙ ЧЕМПИОНУ АТ ДЭЭШ

Пицунда—Кара далай курорттарының биргээзи, ам республиканың шыдыраа найысылалы апарган. Ийи грузин херээжен шыдыраачылар — делегей чемпиону Нона Гаприндашвили болгаш ол ат дээш демисежип турар Нана Александрия делегей чемпионунуң ады дээш маргылдажып тураррлар. Кыныңы тиилээринден хамаан чокка, чемпион атты Совет Эвилелиниң талээлекчизи алыр.

Пицундага алды ойнаашкыннар болур. Өске ужуражыышкыннар Грузияның найысылалынга эртер.

ЧУРУКТА: Нона болгаш Нана оюн үезинде.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Совет хоккейжилерниң тиилелгези

ПРАГА. (СЭТА). Бо сезонда ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң шилиндек командаларының хоккейжилериниң бирги ужуражыышкыны ноябрьның 11-де Прагага болган, ол оюнга 5:3 сан-биле совет команда тиилээн.

Архангельскиге тиилелге

Россия Федерациязының штангистериниң шилиндек командазы соңгу чүкте бо хоорайга ГДР-ниң командазы-биле ужурашкаш, 6:3 санга удуп алган. Маргылдаа үезинде бөмбүрзектиң эң тергиин мөге кижизи, делегейниң болгаш олимпий оюннарының чемпиону Василий Алексеев делегей рекордларының таблицазынга ийи чаа эдилгени кирген. Ол штанганы идип көдүреринге 246 килограмм түннелди көргүскен. Ол дээрге ооң бодунуң мооң мурнундагы рекордундан 0,5 кг хөй. Ол штанганы ийи хевирге 430 кг көдүрген азы мооң мурнунда турганынга бодаарга 2,5 кг хөй деңзини көдүрүп үндүрген. Алексеев ам оон-биле делегейниң 74 чаз рекордун тургускан.

ИЙИГИ УДАА УДАР АРГА БАР

ПИЦУНДА. Нана Александрия делегейниң бирги чери дээш шыдыраа маргылдаазынга Нона Гаприндашвилини ийи удаа удуп болурунуң кырында келген.

Кордакчының аарааны-биле холбаштыр ийи хонук соңнай эгелээн сески салыгда ам база катап-ла сказлинав камгалалды ойнаан. Олар ону үш дугаар салып турарлары ол. Сес дугаар көшке чедир алдыгы салыгның коштерин каталаан. Оон ынай Александрия идепкейни холга ап, элээн каш күштүг коштерни кыла каапкан.

Оюн тергелер төвчүлүг соңгаарлаттынган. Александрия үш артык ооолдуг.

Соңгаарлаттынган салыгның 41 дугаар көжүн Александрия кылган.

(СЭТА).

Дүрген ойнаарынга шылгараан

Эрзин районнуң Нарын суурунуң шыдыраачыларының ортузунга дүрген ойнаарының маргылдаазын организастап эрттирген. Шилиндек он шыдыраачы аңаа ойнаан. Шыдыраага дүрген ойнаарынга Н. Чооду шылгараан.

Ч. ДОПЧУН.

Кызылдың автооруи техникумунуң техниктиг чогаадылга кабинединиң ажылдакчыларының хүндүткелин Очур Карзоол кызымак ажыл-ижи-биле чаалап алган. Ол—эки чурукчу. Ынчангаш кандыг-бир көргүзүг материалын немей чуруурунга оон киириштирип турар үлүг-хуузу эвээш эвес.

Техникум коллективиниң Октябрь байырлалының чысказалынга тудуп чоруурунуң эмблемазын чуруурунуң-биле чарлаттынган конкурска О. Кара-оол эжи Тарас Чооду-биле киришкеш, бирги черни эзлээн.

ЧУРУКТА: О. Кара-оол.

1 В. СЕМЕНКОВИЧНИҢ фотозу.

ОН КАТАП...

Республиканың хөгжүм-шин театрының бөлүк артистери ыраккы Мөңгүн-Тайга районга аалдап чораан. Олар мөңгүн-тайгажыларга испан драматург Лопе де Веганың «Танцы башкызы» деп шүлүктеп бижээн, сураглыг комедиязын болгаш театржыткан концертти бараалгаткан. Артистер Мугур-Аксы база Кызыл-Хая суурларга ниитизи-биле он катап ойнаан. Районнуң ажыл-ишчилери «Танцы башкызындан» ангыда, «Долуманың хуулгаазыны», «Хорагай индиктер» деп шиилерден үзүндүлерни концерттен көрген. Ол ышкаш концерт совет база тыва композиторларның ырлары, испан, цыган танцылар, уран номчулгалар-биле байлак болган.

Районнуң чонунга эки бараан болганы дээш ук бөлүктү СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң хүндүлел бижии-биле шаңнаан. Оон аңгыда Мугур-Аксы суурга көрүкчүлер конференциязы болуп эрткен. Аңаа «Малчын» колхозтуң партком секретары Октябрь-оол Шивит-оол, ол-ла колхозтуң колхозчузу Дамба Саая, улусчу театрның режиссеру Соскалдай Саая, Мугур-Аксы ортумак школазының директору Дадар-оол Монгуш, башкылар Людмила Березкина, Саая Майнак болгаш өскелер-даа сөс ап чүве чугаалаан. Олар артистерге өөрүп четтиргенин илереткишаан, моон соңгаар театрның репертуарынга уругларга тааржыр шиилерни доктаамал киирип турарын база орус бөлүктүң артистерин ыраккы Мөңгүн-Тайгаже аалдадырын дилээнивер. Ол ышкаш көрүкчүлер-биле театрның харылзаазын улам чоокшулаарының дугайында ажыктыг сүмелерни санал берген эштер база артистер чугаалаан.

Театрның юбилейлиг 40 дугаар сезонунда кандыг шиилерни тургузар деп турарын режиссер К. Сагды конференцияның киржикчилеринге таныштырган.

В. БОЛАТ.

Озал-ондакты болдурбас

Чылдың-на октябрь 1-ден эгелеп бистиң чуртувуста автотранспорт шимчээшкининиң айыыл чок чоруунуң Бүгү-эвилел айы чоруп турар. Чанчыл ёзугаар бо чылын хоорайларда, суурларда автотранспорт шимчээшкининге озал-ондак болдурбазының айы чарлаттынган. Оон кол сорулгазы болза, чолаачыларның болгаш хоорай, суурлар чурттакчыларының ортузунга транспорт шимчээшкининиң чурумун сагыырын тайылбырлаары болур. Ону чедип алырда хөй-ниитиниң күжү-биле чон ортузунга тайылбыр ажылын нептередири болур. Эрзиниң райкүүскомунуң иштики херектер киллизи бо ажылды баш удур чорудуп турган-даа болза, чолаачыларның оваарымча, харыысалга чогундан болгаш арага-дарылаар чоруундан районнуң оруктарынга автоавариялар болгулаан. Бо чылын он айлар дургузунда 9 авария болган, аңаа 3 кижи өлген болгаш 7 кижи бертинген. Чижээ: октябрь 8-те «Чаа орук» колхозтуң чолаачызы Сайын-оол Биликти болгаш «Мөрен» колхозтуң чолаачызы Аракчаа Ыналай олар машинаны эзирик башкарып чорда, милиция ажылдакчылары тутказ, хемчээн алган. Октябрьда Мөрен колхозтуң чолаачызы Николай Аракчаа эзириниң уламындан машинаазын кандыг-даа хайгаарал чок, кудумчуга арттырып кааптарга, ук машинаны моон мурнунда шиитпирип чораан Энер-оол Седий база-ла эзирик чорааш оорлап мунгаш, Эрзин —Бай-Даг аразынга аңдарылганының түңнелинде үш элээдн оолдар кемдээн. Октябрь 24-те «Мөрен» колхозтуң тракторизи Дукай Базаанның трактору аңдарылганындан үш кижи кемдээшкинге таварышкан.

Ниитизи-биле он айлар иштинде 141 чолаачылар шимчээшкин чурумунуң яазы-бүрү үрээшкиннерин кылган, оон иштинде 16 чолаачылар машинаны эзирик башкарып чораан. Ынчангаш 36 чолаачыларны сагындырып штрафтаан болгаш 3 кижиниң машина башкарар эргезин казып, документизин хавырган. Автотранспортка озал-ондак болдурбас дээш чолаачыларның чурумсагылгазын шыңгыырадыры чугула. Ынчалза-даа чамдык удуртукчулар (ылаңгыя «Мөрен», «Чаа орук», «Ленин» колхозтарның) чолаачыларга негелдиин кошкатканындан авариялар болганы үстүнде чижектерден тодаргай. Автотранспортка озал-ондак болдурбазының хемчеглерин ажыл-агый, албан, организация бүрүзүнүң удуртукчулары ап чорудар ужурлуг.

Б. ОЮН,

Д. ТАНОВ,

Эрзин райкүүскомунуң ИХ киллизиниң ажылдакчылары.

ӨРТ, ООҢ АЙЫЫЛЫ

Сөөлгү чылдарда Кызылда өрт болур чоруктуң саны көвүдеп турар апарган. Өрт болур таварылгалар колдуунда хуу бажыңнарда хөй бооп турар. Өрттүң болу бээр чылдаганнары чурттакчыларның өртке удур дүрүмнерни хажыдып, ону сагывайн турарында, азы чамдык кижилериниң өрт камгалалының дүрүмнерин билбезинде бооп турар. Өрт болганчок-ла от-биле оваарымча чок болганындан, бичин ургларның кайы хамаан чок от-биле ойнап турганындан болур.

Чамдык бажыңнарның, эң ылаңгыя хуу бажыңнарның электри приборлары (электроплиталар,илиирлер, өске-даа приборлар) эрги, үреник, бажыңнарның проводтары, кабельдери, үзүк-чазык азы ирип калган болгулаар. Оон уламындан өрт үнер.

Чанагаш, ирик проводтут болганындан Крюков кудумчузунда 129 дугаар бажыңга өрт эгелээн. Оон түңнелинде бажыңның крышазы, аңмаары, ужунда немей туткан өрээли өрттенген. Бир эвес электриприборны эле кылдыртып, септеп алган турган болза, өрт болбайн барып болур турган.

Каа-Хем кудумчузунда 28 дугаар бажыңның ээзи Ю. Захаров дээрзи эзиртир арагалап алгаш, аскынга кыпсып каан таакпы суп алгаш, удуй берген. Оон түңнелинде телевизор дээш бажың иштинин өске-даа херекселдери өрттенген. Захаровтуң бодун өрт камгалалының ажылдакчылары камгалап алган.

Топографическая кудумчузунуң 2 дугаар бажыңының чурттакчызы М. Попков базала эзирик таакпылап оргаш, матраш өрттедикен, өрт ажылдакчыларының дүрген чедип келгениниң ачызында өрттүң чалбыжы хорлээлел четтикпейн барган, а орун херекте, телевизор дөмей-ле өрттенип калган.

Магазин ажылдакчыларының оваарымча чок чоруундан № 38 магазиниң даштынга чем аймаа шыгжап каан турган вагон өрттенген, ооң түңнелинде 1500 рубль өртөктиг когарал болган.

Хоорайның хөй каът бажыңнарының адаанда подвалдары хөй боктуг, саазынныг, херектиг-херек чок үвүр-савыр-биле долдур дыгып каан болгулаар, ынаар кирер эжиктиң аксы үргүлчү ажык турар. Ынчангаш олче душкан-на кижи кирип, харын-даа эзирик кижилер безин турар. Оон ужурундан Красноармейская кудумчузунуң 170 дугаар бажыңының подвалынга өрт үнгеш, чурттакчыларның кышка белеткен алган аъш-чемин шыгжап турганы кладовкалар шупту өрттенген.

Өртке удур хемчеглерни кошкак чоруткан-ындан, хамаарышкан албан организация черлериниң-даа, аңгы-аңгы кижилериниң-даа өртке удур бүгү хемчеглерни чедир чоруп-ийн турарындан оон-даа өске черлерде өрт болганчок-ла таварышкылаар.

Өртке удур демиселди күштелдирери-биле, бүгү кижилер өрт болдурбазының дүрүмнерин билген турары-биле 16 хар четкен назылыг кижи бүрүзү 4 шак программалыг өртке удур инструкция-биле танышып эртери көрдүнген.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай күүседикчи комитединиң 1975 чылдың июль 30-де үндүрген № 346 чарлыын ёзугаар хоорай девискээринде 5 өөредилге пунктулары тургустунган. Бир дугаар ындыг пункт Улуг-Хемниң оң талакы эринде, Правобережная кудумчузунуң 7 а дугаар бажыңында, а хоорайның төвүнде чурттап турар кижилер ындыг инструктажты Красноармейская кудумчузунуң 70 дугаар бажыңынга эртер, хоорайның чөөн талазының чурттакчылары Кочетов кудумчузунда № 2 бажыңда «Искатель» аттыг клубка база Баян-Кол кудумчузунда № 7 бажыңга «Пограничниктер» аттыг клубка эрткилээр.

Ол айыттынган черлерге вторник, четверг хүннеринде хоорайның өрт камгалалының чериндеи 17 шактан 20 шак чедир беседаларны болгаш инструктажтарны эрттирери-биле тус черинің ажылдакчылары чедип кээр.

Үстүнде айыткан 4 шак программалыг курстарны эрттээн бажың ээлеринге газ баллоннарын садарын, а чаа бажыңнар алыр чурттакчыларга өрдерлер бээрин чөпшээревес. Хоорайның бүгү чурттакчылары өртке удур камгалалдың көрдүнген программазын эртер ужурлуг.

С. МУРЫГИН,

ИХМ-ниң өртке удур камгалал киллизиниң начальниги-ниң оралакчызы.

БЕЛЕТКЕЛ САЛБЫРЫ ЧАЛАП ТУР

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1969 чылдың август 20-деги доктаалын ёзугаар Кызылдың башкы институдунда белеткел салбыры ажылдап турар. Орта үндезин национал-дың аныяктарын 1976 чылда институттуң физика-математика болгаш педагогика факультеттеринге өөренип кирери-биле белеткээр. Белеткел салбырынга дооскан ортумак эртемниг, бүдүрүлге, колхоз, совхозтарның бир чылдан эвээш эвес ажыл стажтыг мурнакчыларын, шериг албанындан халашканнарны хүлээп алыр. Белеткел салбырынга өөренирлерни тудуг, транспорт, харылзаа организацияларының, колхоз, совхозтарның удуртукчулары, партия, комсомол, профэвилел организацияларының сүмелээни-биле шилип чорудар. Өөренирин күзээннерни бүдүрүлге хуралдарынга, ажылчыннарның, колхозчуларның хөй-ниити хуралдарынга чугаалажып, өөредип чоруткан-ының дугайында бижикти бээр.

Белеткел салбырынга кирерлер билдириишкин-биле кады өөредип чоруткан дугайында бижиин, ортумак эртем дооскан документизин (бодун), характеристиканы, 3х4 см хемчээлдиг 6 фото-чурукту, № 286 майык ёзугаар эмчи шынзылгазын, күш-ажыл дептериниң хоолгазын, чурттап турган черинден база өг-бүлезиниң дугайында шынзылгаларны дужаар.

Өөренир хуусаазы 7 ай. Белеткел салбырының дыңнакчыларынга бирги курстуң студентилеринге дег хемчээлдиг стипендия төлээр, чурттаар чер-биле хандырар. Белеткел салбыры 1975 чылдың декабрь 1-де ажылдап эгелээр. Билдириишкиннерни 1975 чылдың ноябрь 25-ке чедир хүлээр.

Билдириишкин чорудар адрези: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, бажың № 34, башкы институду, белетиел салбыры.

Телевидение

НОЯБРЬ 13-ТЕ

МОСКВАДАН

9.00—Медээлер.
9.10—«Ындыг демир чер». Документалдыг өөнүг телефильм.
10,05—«Бойдус биле таныжып тур бис». Өөнүг.
10,30—«Ыры-75». Өөнүг.
11.00—Н. Островский — «Кан канчап катканыл».
11.50—Европаның футбол чемпионады. ССРЭ биле Швейцарияның шилиндек командаларының оюну. 2-ги үезин. Киевтен өөнүг дамчыдылга.
12.40—«Орленок» телестудиясының концерт залы. Өөнүг.
13.25—«Чурук бүрүзүнде — хүн». Өөнүг.
13.40—«Шыдыраа школазы». Өөренип эгелеп чоруурлар клазы. Дамчыдылганы РСФСР-ниң алдарлыг тренери Б. Т. Воронков эрттирер.
14.10—«Революциядан төрүттүнген». Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. 5-ки сериязы.
15.40—«Миллионнарның ленинчи университеди». «Коллективизм — күш-ажылчы кижизидилгеге үндезин».
16.10—«Спортлото» тиражы. Өөнүг.
16.20—Киножурнал
16.30—Л. Коган ойнаар. Өөнүг.
16.45—Европаның футбол чемпионады. ССРЭ биле Швейцарияның шилиндек командаларының оюну. 2-ги үезин. Киевтен өөнүг дамчыдылга.
17.30—«Ye». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Мультфильм.
18,10—Телемедээлер.
18.25—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

18.30—«Революциядан төрүттүнген». Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. 5-ки сериязы.
20.00—Медээлер.

КЫЗЫЛДАН

20.15—«Чугаалажыг». Дамчыдылга.

МОСКВАДАН

20.55—«Миллионнарның ленинчи университеди». «Коллективизм — күш-ажылчы кижизидилгеге үндезин».

КЫЗЫЛДАН

21.25—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

21.35—«Улустуң уран чогаадылгазы». Телетайылбырлал. Өөнүг.
22.20—22.30—Чапсар.
22.30—00.50—Хоккейге эш-хуузунуң ужуражыышкыны. ССРЭ биле ЧССР-ниң шилиндек командаларының оюну. Прагадан өөнүг дамчыдылга.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА

Кинотеатрларда

НОЯБРЬ 13-ТЕ

«НАПЫРАЛ»: «Чазар эргези чок» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 21.00 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Маугли» 10.10, 15.40, «Аппачи» 11.40, 17.00, «Бакуже хадып тур» 13.25, 18.45, 21.00 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Үш шак доктаашкын» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Офицерлер» 15.00, 18.40 шактарда.

Ольга Биче-ооловна Оюнга Бай-Хаак ортумак школазының 1975 чылдың июнь 27-де тывысканы А сериялыг № 683796 аттестат читкен төлээде, ону ам күш чок деп санаар.

Кызылдың автошколазының 1955 чылдың октябрь 15-те Дуктут-оол Дайяевич Чорбанг тывысканы ИД сериялыг, № 697362 чолаачы шынзылгазы читкен төлээде, ону ам күш чок деп санаар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ. Индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизиниң 31-75, харыысалгалыг секретарының 23-54, партийжи амыдырал киллизиниң 37-13, культура киллизиниң 23-54, кодээ ажылагый киллизиниң 21-47, улетүүр киллизиниң 22-64, чагаа киллизиниң 41-27, информация база совет тургузут киллизиниң 20-60, корректорларның 27-41 бухгалтерияның 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16026. ЧАГЫГ № 3851.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Пом үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—01431.